

Blomsterkiosken, Östra kyrkogården, Malmö

Rapport 2024:22

Vård- och underhållsplan för Blomsterkiosken, Östra kyrkogården, Malmö

Rapport 2024:22

© 2024 Regionmuseet Skåne
E-rapport 2024:22

Omslagsfoto: Blomsterkiosken, sedd från norr.

Kartor ur allmänt kartmaterial,
© Lantmäteriverket, Gävle. Dnr 507-99-502.

Regionmuseet Skåne

Kristianstad
Box 134, Stora Torg
291 22 Kristianstad
Tel: 044-620 19 00

Lund
Tomegapsgatan 22
223 50 Lund

www.regionmuseet.se

Vård- och underhållsplan för Blomsterkiosken

Innehåll

1. Inledning	5
1.2 Medverkande	5
1.3 Syfte, metod och användning	5
1.3 Byggnadens läge samt samfällighets- och församlingstillhörighet	6
1.4 Arkivmaterial	6
1.5 Administrativa uppgifter	7
2. Bakgrund	8
2.1 Sigurd Lewerentz, anläggningens arkitekt	10
2.2 Blomsterkiosken	11
3. Beskrivning av 1969 års byggnad	12
3.1 Grundläggning/golv	12
3.2 Stomme och fasad	12
3.3 Yttertak	12
3.4 Ingångar och ytterdörrar	13
3.5 Fönster	13
3.6 Takavvattning	14
3.7 Markbeläggning	14
3.8 Yttertrappa	14
3.9 Belysning	14
3.10 Interiör	14
4 Beskrivning av 1979 års tillbyggnad	17
4.1 Grundläggning	17
4.2 Stomme	17
4.3 Fasader	17
4.4 Yttertak	17
4.5 Ingångar och ytterdörrar	18
4.6 Fönster	19
4.7 Interiör	19
4.8 Tekniska system – rumsklimat och installationer	22
4.9 Tekniska system – serviceavtal, besiktningar och revisioner	22
4.10 Inventarier	23
5 Byggnads- och reparationshistoria	24
6 Kulturhistoriskt värde och hot mot detta	28
7 Speciella hot	29
7.1 Betongelementens bevarandeproblematik	29
7.2 Felaktiga metoder och material	29
7.3 Avbrott i löpande besiktning och underhåll	29
7.4 Skadegörelse	29
8 Målsättning	30
8.1 Konkretisering av uppsatta mål	30

9 Riktlinjer för vård och underhåll	31
9.1 Generella riktlinjer	31
9.2 Organisatoriskt	32
9.3 Vårdpolicy exteriört och interiört	32
10 Källor	34
10.1 Arkiv	34
10.2 Tryckta källor	34
10.3 Opublicerade rapporter	34
10.4 Digitala källor	35
11 Nyttiga länkar och information	35
Bilaga 1. Fotodokumentation	
Bilaga 2. Historiska fotografier	
Bilaga 3. Kartor, situationsplaner m.m.	
Bilaga 4. Äldre ritningsmaterial	
Bilaga 5. Checklista för löpande underhåll	
Bilaga 6. Åtgärdsbehov	

Blomsterkiosken, belägen vid västra infarten till Östra kyrkogården, är utmärkt med blå pil på kartan. Karta från lantmäteriet.

1. Inledning

1.2 Medverkande

Underhållsplanen för Blomsterkiosken på Östra kyrkogården, Malmö kyrkogårdsförvaltning har upprättats av en arbetsgrupp av byggnadsantikvarier från Regionmuseet Skåne bestående av Linn Offerlind-Ljunggren, Kerstin Börjesson, Jessica Nilsson och Åsa Eriksson Green. Planen har tagits fram i samverkan med representanter för fastighets- och kyrkogårdsförvaltningen i Malmö pastorat.

1.3 Syfte, metod och användning

Ägare till kyrkobyggnader, som är skyddade enligt 4 kap kulturmiljölagen (KML), ansvarar enligt Riksantikvarieämbetets föreskrifter om kyrkliga kulturminnen (KRFS 2012:2) för att begravningsplatsen har en vård- och underhållsplan och en sådan togs fram för Östra Begravningsplatsen år 2014. Blomsterkiosken omfattas av skydd enligt kap 4 §12 KML som byggnad på begravningsplats som inte är en kyrkobyggnad och föreliggande plan kan ses som en komplettering till planen för kyrkogården. Underhållsplanen ska vara ett underlag för förvaltning, underhåll och skötsel av kyrkan. Planen ska ge handledning vid beslut om nya åtgärder och förändringar samt vid myndighetsbeslut angående tillstånd samt ekonomisk ersättning.

Arbetet med denna underhållsplan har bestått av arkivsökning, inventering och okulär besiktning av byggnadens exteriör och interiör samt installationer av kulturhistoriskt värde. Planen är upplagd enligt mall från Lunds stift, i enlighet med beställarens önskemål. Underhållsplanen skall antas av kyrkorådet eftersom den ska

ligga till grund för kyrkans framtida underhåll. Det är viktigt att underhållsplanens checklistor och rekommendationer följs. En del åtgärdsbehov som planen presenterar kan kräva tillstånd från länsstyrelsen. En del åtgärder kan dessutom kräva specialkompetens, till exempel medverkan av byggnadsingenjör eller konservator.

1.3 Byggnadens läge samt samfällighets- och församlingstillhörighet

Blomsterkiosken ligger på Östra kyrkogården i Malmö pastorat, i anslutning till entrén vid Scheelegatan. På kyrkogården finns också en krematorieanläggning som omfattar krematorium, nedlagt 1996, samt de tre begravningskapellen S:ta Gertruds, S:t Knuts, Hoppets kapell och en klockstapel. Blomsterkiosken uppfördes 1969 efter ritningar av Sigurd Lewerentz. Byggnaden är den sist tillkomna av de fem byggnader som han ritade för kyrkogården. Vid blomsterkioskens norra sida finns en parkering som hör till kyrkogården. Marken är kommunalt ägd och upplåten med nyttjanderätt till pastoratet.

Östra kyrkogården är anlagd inom stadsdelen Husie med bostadsområdet Rosengård i söder, i väster industriområdet Emilstorp, i norr bostadsområdet Håkanstorp och i öster går Malmö inre ringled i syd-nordlig riktning. På andra sidan motorvägen ligger den gamla stationsbyn Hohög.

Östra kyrkogården och de anläggningar som är belägna här förvaltas av Malmö pastorat.

1.4 Arkivmaterial

Arkivmaterial rörande Östra kyrkogården finns hos Malmö Stadsarkiv, deponerat av Malmö kyrkogårdsförvaltning. Handlingarna är sökbara via Nationella arkivdatabasen: <https://sok.riksarkivet.se/nad>. Uppgifter om de senaste årens åtgärdshistorik för byggnaderna återfinns hos kyrkogårdsförvaltningen.

Arkivmaterial kopplat till arkitekten Sigurd Lewerentz finns hos Arkitektur- och designcentrum (ArkDes). Ritningar och skisser finns digitaliserade och är sökbara via www.kringla.se. På ArkDes hemsida finns en digital utställning om Sigurd Lewerentz. I samband med denna publicerades en biografisk monografi *Sigurd Lewerentz: döden och livets arkitekt*.

1.5 Administrativa uppgifter

(hämtade från bebyggelseregistret respektive lantmäteriet)

Län:	Skåne
Kommun:	Malmö stad
Socken:	Malmö stad
Stift:	Lund
Kontrakt:	Malmö
Pastorat:	Malmö
Församling:	Svenska kyrkan Malmö
Fastighetsbeteckning:	Rosengård 4:72
Koordinater:	SWEREF 99 TM N 6162508, E 376642 WGS84 55°35'34.3"N 13°2'32.9"E
Skyddsform:	Skydd enligt kap. 4 §12 KML som byggnad på begravningsplats som inte är en kyrkobyggnad.
Status:	Blomsterkiosk
Typ och belägenhet:	Fristående byggnad
Övriga byggnader:	Saknas
Inhägnader:	Saknas

2. Bakgrund

Östra kyrkogården invigdes 1921 som den senaste i raden av begravningsplatser i Malmö, invigda och avvecklade i takt med stadens tillväxt och ändrade regelverk. De tidigaste kristna kyrkogårdarna i staden fanns kring S:t Petri kyrka, Gråbrödraklostret, Svartbrödraklostret och Helgeandshuset. På 1600-talet byggdes den första Caroli kyrka med tillhörande begravningsplats. Slotts-, Hospitals- och Garnisonsförsamlingarna hade också begravningsplatser i staden. När begravingar i början av 1800-talet förbjöds i städer och tätbebyggda områden avvecklades begravningsplatserna kring stadens kyrkor successivt. I större städer anlades nya begravningsplatser på behörigt avstånd från den befintliga bebyggelsen. Ett exempel från Malmö är anläggandet av den Nya Begravningsplatsen 1822, på mark som frigjordes när fästningsvallarna och bastionerna revs. Detta är idag gamla kyrkogården vid Gustaf Adolfs torg. Under 1800-talet fanns också en garnisonskyrkogård vid Kirsebergs backar, den avvecklades kring 1890. 1870 invigdes S:t Pauli norra kyrkogård, 1890 S:t Pauli mellersta och 1904 S:t Pauli södra. Även dessa blev snabbt fullbelagda och kringbyggda när staden växte.

Den stora inflyttningen till städerna gjorde att bondesamhällets seder och bruk, såsom att den avlidne fanns kvar i hemmet fram till begravingen, blev ovanligare och begravningscederna förnyades. Bland annat uppstod behov av en plats för förvaring av kistan fram till begravingen: en likbod, ett bårhus eller ett bisättningshus. De första begravningskapellen som byggdes var inte heller byggda för inomhusceremonier utan i de flesta fall för förvaring av kistorna fram till begravingen. Ett lokalt exempel är begravningskapellet som byggdes 1890 på S:t Pauli mellersta kyrkogård. Begravningsceremonin hölls långt in på 1900-talet utomhus på kyrkogården i samband med söndagens högmässa för de allra flesta. Det var i de övre samhällsklasserna som begravningsakten som en individuell inomhusförrättning först tillämpades.

Under senare delen av 1800-talet introducerades frågan om kremering, vid tiden kallad eldbegängelse, i Sverige. År 1882 bildades *Eldbegängelseföreningen*. Idén om kremering var radikal och de drivande inom rörelsen var välutbildade medlemmar i dåtidens kulturelit: arkitekter, ingenjörer, läkare, konstnärer o.s.v. De som förespråkade kremering ansåg att denna var mer hygienisk än kistbegravning, mindre utrymmeskrävande och på så vis mer rationell. Frågan delade länge samhället, liksom de olika myndigheterna. Det första krematoriet var en praktisk byggnad för själva kremeringen och byggdes i Stockholm 1887. Kremeringen skulle inte vara en ersättning för begravningsceremonin. Skillnaden var efter begravningsceremonin då kistan fraktades till krematoriet i stället för att sänkas ner i graven. Så småningom vann kremeringen en större acceptans och krematoriet som byggnadstyp fick en utformning som skapade ceremoni kring hanteringen. I denna samhällskontext ingick ett

krematorium i arkitekttävlingen för Östra kyrkogården 1916, men kom till utförande först 1932.

När stadsfullmäktige i Malmö 1915 upplät 32 hektar mark vid Hohög för anläggandet av en ny begravningsplats utgjordes området främst av jordbruks- och betesmark. Generellt var området inte bebyggt i någon större utsträckning förrän efter enskiftet på 1800-talet. Ett litet stationssamhälle hade börjat utvecklas vid Hohög i och med att en järnvägsstation anlagts där 1894. Villa Hohög, som idag utgör en administrativ byggnad för kyrkogårdsförvaltningen, är en del av ett småbruk här från 1800-talets mitt. Villan byggdes av en åkerifamilj kring sekelskiftet 1900 och såldes till Malmö stad 1905.

För att skapa den nya begravningsplatsen tillsattes en kyrkogårdskommitté och en arkitekttävling utlystes. Av 27 inkomna tävlingsbidrag var det arkitekten Sigurd Lewerentz som vann tävlingen med sitt bidrag ”Ås” eftersom det bedömdes uppfylla kommitténs önskemål bäst: en modern anläggning med den gamla skånska kyrkogårdens uttryck samt bevarandet av Hohögsåsen som ett centralt element i anläggningen. Lewerentz formgav alla delar av kyrkogården, från övergripande struktur, vägar och öppna platser till bänkar, armaturer och utformningen av gravvårdar. Ett önskemål som inte kom till utförande var en tre meter hög betongmur kring hela anläggningen för att skapa en avskärmning. Lewerentz önskade också att områdena runt om kyrkogården planlades för bostäder för att skapa en ”lugn och värdig” ram till platsen.

Kyrkogården invigdes 1921 i närvaro av 5000 personer, men den hade tagits i bruk tidigare än planerat på grund av spanska sjukan som gjort att gravplatser på övriga kyrkogårdar och begravningsplatser snabbt fyllts upp. Endast ett monumentalt träkors vittnade om platsens användning vid invigningen. Sitt namn fick Östra kyrkogården först 1922 och samma år uppfördes stall, vagnsbod, verkstäder och utrymmen för kyrkogårdsarbetarna i ett samlat ekonomiområde i kyrkogårdens nordöstra hörn. Schaktningen av ceremoniplatsen och kyrkogårdens yttre ringväg genomfördes som nödhjälpsarbete för stadens arbetslösa. Ceremoniplatsen gavs formen av en amfiteater på nordöstra sidan av åsen. Ambitionen var att begravningsceremonierna skulle hållas här och inte vid gravplatserna.

Den utlysta arkitekttävlingen hade utöver ordnande av kyrkogården, anläggande av ekonomibyggnader och arbetarbostäder även omfattat kapell och krematorium. 1927 stod S:ta Birgittas kapell färdigt som det första på kyrkogården. Ritningar från 1920 vittnar om att två kapell hade planerats, ett för 300 personer och ett för 50 samt att ett krematorium skulle anläggas i en mindre sidobyggnad. Det stora kapellet skulle uppföras högst upp på åsen som ett monumentalt tempel. Birgittakapellets

utförande kom dock att bli en ekonomisk kompromiss och det byggdes på södra sidan åsen, delvis inbyggt i sluttningen.

1923 uppdrog kyrkogårdskommittén åt Sigurd Lewerentz att ta fram ritningar till ett krematorium. Budgeten var låg och eftersom kapell och ceremoniplats redan hade byggts var det en förhållandevis liten anläggning som kom till utförande och invigdes 1932. Knappt tio år senare hade förutsättningarna förändrats och krematoriet byggdes till med tvillingkapellen S:ta Gertruds och S:t Knuts kapell samt en klockstapel. 1957 byggdes det tidigare inlämningsrummet i krematorieanläggningen om och fick namnet Hoppets kapell.

1965 presenterade Lewerentz ett förslag till ny entré till kyrkogården från Scheelegatan. 1968 beslutades att handelsträdgårdsmästaren Arvid Normann skulle få arrendera den planerade serviceanläggningen och Lewerentz anlätades som arkitekt. 1969 uppfördes en blomservicebyggnad, efter ritningar av Lewerentz. Byggnaden kallas idag för blomsterkiosken. Blomsterkiosken består av två byggnadsdelar, den ursprungliga ritad av Lewerentz och uppförd 1969 placerad längst i väster och en lägre tillbyggnad på dess östra gavel uppförd 1979. I den äldsta delen finns butiksyta och arbetsrum samt kyl. I tillbyggnaden finns kontor och wc m.fl. biutrymmen. En smal korridor förbinder den nya och gamla delen.

1969 års byggnad uppfördes som *servicebyggnad för blommor* och har än idag samma funktion. Byggnadens funktion återspeglas i utförandet genom den låga fönstersättningen (skyltfönster) åt söder med det väl tilltagna och utdragna pulpettak som skulle erbjuda skugga. Åt norr valde arkitekten att fördubbla takhöjden vilket ger ljusinsläpp till lokalen. 1979 års tillbyggnad, som huvudsakligen innehåller personalutrymmen, utfördes efter ritningar av Erik Månsson & Kenneth Neil Arkitektkontor AB, baserade på idéskisser av Bernt Nyberg och Staffan Schultze.

S:ta Birgittas kapell som uppfördes redan 1927 skyddas enligt kulturmiljölagen som kyrkobyggnad uppförd före utgången av 1939. 1996 skyddades kapellkrematoriet och klockstapeln som kyrkobyggnad i kulturmiljölagen genom särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet. Blomsterkiosken skyddas enligt kulturmiljölagen som byggnad på begravningsplats som inte är en kyrkobyggnad.

2.1 Sigurd Lewerentz, anläggningens arkitekt

Sigurd Lewerentz föddes 1885 och växte upp som son i disponentfamiljen vid Sandö glasbruk i Kramfors kommun i Västernorrland. Han studerade bl.a. vid Chalmers Tekniska Läroanstalt där han tog examen vid husbyggnadsavdelningen 1908. Efter examen praktiserade han hos två av de ledande arkitekterna inom Deutscher Werkbund, ett förbund av konstnärer, arkitekter och politiker som ville förena konst och industridesign. Efter en första anställning hos arkitekten Carl Westman startade

Lewerentz tillsammans med Torsten Stubelius år 1911 ett eget arkitektkontor. De båda lade tidigt ett stort intresse i begravningsväsendets nya byggnadstyper, begravningskapellen och krematorierna. Lewerentz gjorde ett förslag till kapellkrematorium i Helsingborg som inte genomfördes, däremot ställdes det ut på Baltiska utställningen i Malmö 1914 där det ledde till samarbetet med Gunnar Asplund i skapandet av Skogskyrkogården i Stockholm. 1916 vann han 31 år gammal arkitekttävlingen om Östra kyrkogården. Lewerentz engagemang i platsen kom att hålla i sig hela hans liv. I sitt yrkesliv formgav Lewerentz såväl industribyggnader, kyrkor och bostäder som neonskyltar, möbler och tapeter. Hans engagemang i helheten kommer till uttryck på Östra kyrkogården där han ritat samtliga byggnader – liksom papperskorgarna och armaturerna. På kyrkogården kan man följa Lewerentz hela yrkesliv med de material och nya uttryck som han inkorporerade i sina verk. Lewerentz var yrkesaktiv ända fram till sin död 1975.

2.2 Blomsterkiosken

Blomsterkiosken består av två byggnadsdelar. Den ursprungliga östra delen är ritad av Sigurd Lewerentz och uppförd 1969. Den andra byggnadsdelen är en lägre tillbyggnad i väster som uppfördes 1979. I den äldsta delen finns butiksyta och arbetsrum samt kyl. I tillbyggnaden finns kontor och wc m.fl. biutrymmen. En smal korridor förbinder den nya och gamla delen.

1969 års byggnad uppfördes som *servicebyggnad för blommor* och har än idag samma funktion. Användningsområdet återspeglas i utförandet genom den låga fönstersättningen (skyltfönster) åt söder med det väl tilltagna och utdragna pulpettaket som skulle erbjuda skugga. Åt norr valde arkitekten att fördubbla takhöjden och placera fönster i det övre fasadlivet vilket ger ljusinsläpp till lokalen. 1979 års tillbyggnad, som huvudsakligen innehåller personalutrymmen, utfördes efter ritningar av Erik Månsson & Kenneth Neil Arkitektkontor AB, baserat på idéskisser av Bernt Nyberg och Staffan Schultze.

Betong, koppar, glas, keramik och limträ utgör de få utvalda materialen till den avskalade konstruktionen. Den relativt småskaliga byggnaden har dubbel våningshöjd åt norr vilket skapar ett brant takfall mot framsidan åt söder där pulpettaket är långt utskjutande. Ljusinsläpp kommer från de högt sittande fönstren i norr medan de lågt sittande fönstren i söder skuggas av pulpettaket.

Interiört är de förändringar som gjorts genom åren framför allt kopplade till verksamheten och dess behov. Exteriört är förändringarna framför allt resultat av anpassning efter kopparstölder.

3. Beskrivning av 1969 års byggnad

Nedan följer en beskrivning av Blomsterkiosken, indelad i 1969 års- respektive 1979 års byggnad.

3.1 Grundläggning/golv

Byggnadens grundläggning har inte varit tillgänglig för besiktning, men består enligt byggnadshandlingarna av utbredda betongsulor. Dränering är utförd på grundsulornas utsidor med oglaserade tegelrör. Varmluftsledning av betongmuffrör är nedlagda före gjutning av bottenplattan. Dessa rör är asfaltstrukna och isolerade på utsidan. Återfyllning kring byggnaden är utförd till 30 cm under färdig mark. Lera fick ej användas som återfyllning.

Bottenplattan är enligt byggnadshandlingarna gjuten av betong som golv på mark, med dräneringsskikt av grustätad makadam undertill. I fogen mellan bottenplatta och vägg finns en impregnerad träfiberskiva plomberad med fogmassa.

3.2 Stomme och fasad

Byggnadens stomme utgör också till viss del dess fasader. Enligt byggnadshandlingar är fasaderna uppbyggda av två 12 cm tjocka betongskikt kring 10 cm tjocka mineralullsskivor vilka tillsammans utgör stomme och fasad. Betongskivorna är gjutna mot en form av tidigare använda och ”skadade” 13 mm tjocka plywoodskivor för att åstadkomma en grov yta med håligheter och ojämnheter. Enligt arkitekten fick skivorna gärna ha kvarsittande gammal betong på ytan. Plywoodens falsade kanter skapade, när de fogades samman, upphöjda åsfogar i form av trekantslister. Resultatet blir ett tydligt rutmönster i fasaden.

Väggarna är gjutna med skarpa hörn. Enligt byggnadshandlingar har väggarna efter gjutningen putsats till och gjutgrader mjukats upp. Gjutgraderna ger väggytan relief och skuggor. I grundmuren åt söder finns luftinblåsningsspalter i form av plåtrummor vilka getts form av den inre betongmuren. Ursparingar gjordes i yttervägg mot väster för en dörr. I skarven mellan yttre och inre betongmur har träfiberskivor satts i smygarna. Skarven har tätats med glasull och elastisk fogmassa.

3.3 Yttertak

Den dubbla våningshöjden åt norr skapar ett brant takfall mot byggnadens framsida åt söder där det långt utskjutande pulpettakets skugga åt de lågt placerade skyltfönstren. Vid uppförandet täcktes taket av kopparplåt men efter en kopparstöld 2014 beslutades att lägga om taket med grönlackerad aluminiumplåt, vilket är det tak man ser idag. Underlagspappen på hela takkonstruktionen byttes samtidigt. Hela den utskjutande takdelen gjordes ny och panelen kompletterades med ovanpåliggande plywood. Aluminiumplåten är lagd med skivtäckning på underlagspapp på

panel på 175 mm träåsar med mellanliggande 150 mm mineralull samt underliggande aluminiumklädd träpanel i den äldre delen.

Vid uppförandet 1969 lades kopparplåten som skivtäckning med dubbla ståndfalsar i lutningsriktning, och förskjutna tvärfalsar utförda som dubbel hakfals. Takplåten drogs ned vid kanterna och försågs med byglar och förstärkningsskenor. Byglarna är bevarade och synliga. Solsidans skärmtak fick bärreglar fastsatta under kopparplåten på takets översida. Även ventilationsdon i yttertaket var av kopparplåt. Ett par ventilationshuvar i yttertaket är kvar av koppartaket. Ventilation av takkonstruktionen via ventiler längs väggarnas övre del finns kvar sedan uppförandet 1969. I det ursprungliga koppartaket bankades ståndfalsarna ned för att åstadkomma en våglinje i taket. Denna detalj har dock inte återskapats vid omläggning med dagens plåttak.

3.4 Ingångar och ytterdörrar

Enligt byggnadshandlingar skulle dörrarna vara av fabrikat *Töreboda-Dörren*, tillverkade av obehandlad furu med obearbetad rålimmad yta. Dörrarna är synbart uppbyggda av limträstavar med en grov yta och täckmålade i brun kulör. Limträstommen är sammanfogade av en större mittspegel i en smalare ram i sidorna samt ovankant och nederkant. Den övre delen är lite utskjutande, cirka en centimeter från de övriga delarna. Gångjärnen är enkla och cylinderformade. Den västra dörren har samma utförande som dörrarna till 1979 års tillbyggnad. Lås och trycke har en enkel bronsfärgad form. Dörrpartierna är fogade med mjukfog, PCB-sanerad, mot betongen. Entrédörren åt öster blev utbytt på 1990-talet efter inbrott.

3.5 Fönster

Fönstren är placerade i liv med betongväggen och utgörs av isolerrutor utan karmar och lister. Enligt byggnadshandlingar skulle fönstren vara av fabrikat Thermopane med 6 mm tjocka maskinglas och 12 mm glasmellanrum. Det långa fönstret på södra fasaden är delat på mitten och sammanfogat med fogmassa, ursprungligen svart elastisk Bostik Vulkseal 667. Fogbredden skulle enligt handlingar vara minst 5 cm med fjäder av gummi eller plast mellan rutornas distanslister. Metall skulle inte användas.

Rutorna skulle enligt handlingar ursprungligen ställas på stödklotsar av neopren-gummi, två för varje ruta, med distansklotsar i både under- och överkant. Från utsidan är rutorna fästa med 100 mm breda plattor av förzinkat plattstål som bultats fast i betongen. Plattstålet ser idag ut att vara svartmålat. Plattorna är fästa mitt för distansklotsarna. Mellan rutor och betong skulle det, enligt handlingar, ursprungligen fogas med svart elastisk fogmassa, Bostik Vulkseal 667. Mjukfogen är sanerad från PCB, dock kan PCB finnas i isolerglasens förseglingsmassa.

3.6 Takavvattning

Regnvatten rinner fritt ned, utan anordning för avvattning.

3.7 Markbeläggning

Marken kring Blomsterkiosken är hårdgjord. Längs södra fasaden, där västra infartens gångväg in till kyrkogården går, ligger kvadratiska betongplattor. På västra och norra sidan ligger gatsten i bågform och längs östra sidan är det asfalterat.

3.8 Yttertrappa

Vid västra fasadens ytterdörr finns en gjuten trappa av betong med räcke av svartmålade stålrör. Plan- och trappsteg är gjutna i delar och sammanfogade med fogmassa.

3.9 Belysning

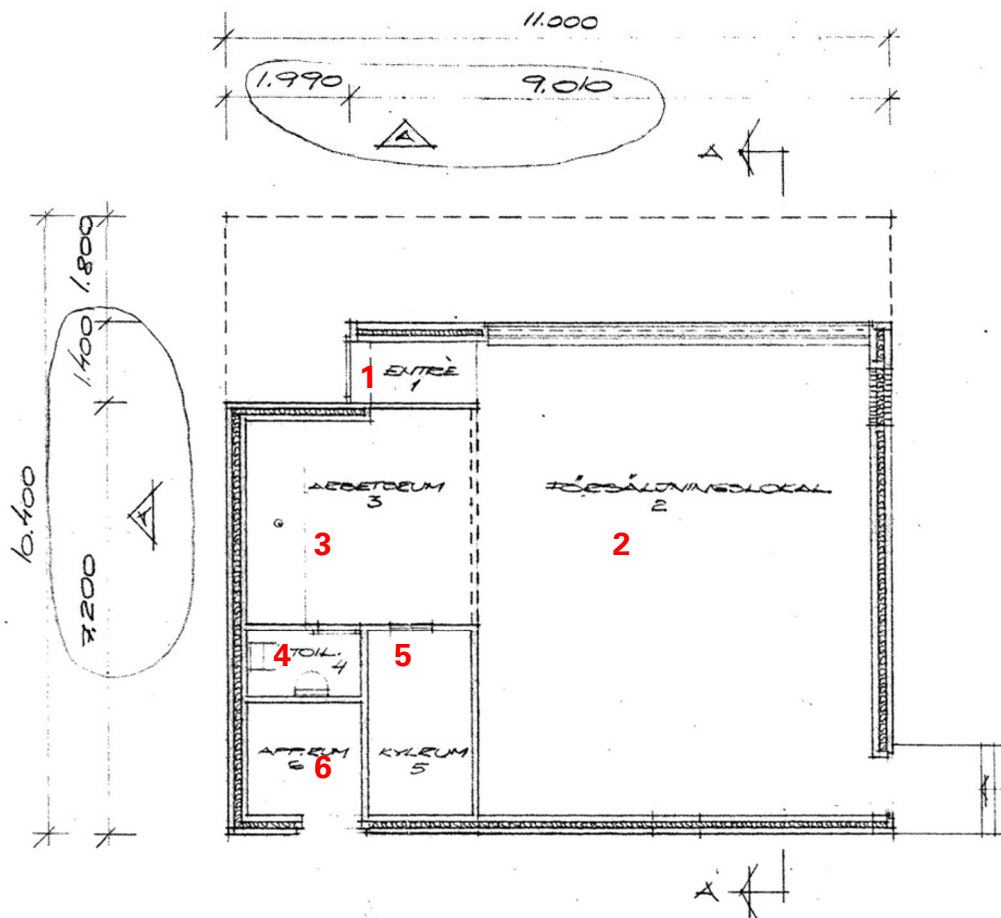
Ursprungligen var byggnaden primärt upplyst genom en rad lyktstolpar som placerades längs gång-/cykelvägen som passerar längs södra sidan. En armatur, som finns kvar än idag, placerades ovan entrédörren och förankrades i undersidan av skärmtaket. Det finns även senare tillkommen belysning, i två olika utföranden, fäst på norra, östra och södra fasaden.

3.10 Interiör

Nedan syns den ursprungliga rumsindelningen, numrerad från 1 – 6. Idag utgör rum 4 bindrum/arbetsrum för personalen. Rum 5 är fortfarande kylrum och rum 3 utgör även idag arbetsrum synligt för besökare från bänken där kassan är placerad. Rum 6 var ej tillgängligt vid inventeringen och har därmed inte kunnat dokumenteras. Entrén är oförändrad och försäljningslokalen, rum 2, fungerar fortfarande som butikslokal. Ingången med trappa placerad på västra fasadens norra hörn används ej i nuläget, men dörren finns kvar. Butiksinredning döljer dock dörren.

3.10.1. Golv

Kylrummet bakom disken i affärsdelen (ursprungligen apparatrum 6) har ett gjutet golv, enligt byggnadshandlingar ett ytskikt av finsats som har stålglättats. I övriga utrymmen består golvbeläggningen av brunglaserad klinker, Höganäs serie 440. Golvet ligger enligt bygghandlingar på ett glidskikt av sand och däröver cementbruk som packats. På denna yta är det lagt lättflytande cement på vilken klinkerplattorna är lagda i mönster med breda fogar. Arkitekten tillät endast odelade klinker, där utfyllnad krävts mot väggar har istället fogbruk använts. Fogbruket består av 1 del cement, 2 delar grus och 1 del singel med varierande kornstorlek 4 – 8 mm. Fogarna går något högre än plattorna för hals säkerhet. Golvets lutning har anpassats till golvbrunn för avrinning.

Reviderad ritning (efter en ritning från 1968) av Sigurd Lewerentz, 1969-02-07. Ingång till 1979 års byggnad gjordes senare i försäljningslokals västra vägg, i södra hörnet. På 1969 års ritningar syns här en avlång stående öppning (täcktt med någon typ av skivmaterial), vilken syns på en äldre bild i bilaga 2. Källa: Malmö pastorats arkiv. Rumsnumren har förtydligats med röda siffror.

3.10.2 Innerväggar

I försäljningslokalen består väggarna av den råa obehandlade betongen gjuten mot formar av plywood som till ytterväggarna. På väggarna mellan rum 2 och 3 samt mellan rum 3 och 5 har fogarna gjorts synliga likt ytterväggarna. I kylrum 5 är ytterväggarnas insida isolerade med asfaltlösning och glasullsskivor som bekläts med 8 mm Eternit beklädnadsskivor.

3.10.3 Innertak

Takpanelens undersida är täckt med ett lager papp, med den aluminiumfolierade sidan nedåt, enligt byggnadshandlingar *Sisalation nr 714 single-sided*. Mellan ytter- och innertakpanel är det isolerat med glasullsskivor och glasullsmattor.

Över kylrum 5 är taket enligt byggnadshandlingar gjutet av betong med armering. På undersidan isolerades det med glasullsskivor som kläddes med Eternit beklädnadsskivor.

3.10.4 Belysning

Utanpåliggande elinstallationer med enkla glödlampor fästa i lampsockel av porslin utgör belysning men bidrar också med ett visuellt uttryck.

3.10.5 Rumsindelning

Interiört var utrymmet ursprungligen indelat i en försäljningslokal med en numera borttagen specialritad blomsterdisk, arbetsrum öppet mot försäljningslokalen, ett kylrum, ett apparatrum samt toalett.

4 Beskrivning av 1979 års tillbyggnad

4.1 Grundläggning

Byggnadens stomme utgör också till viss del dess fasader.

Tillbyggnadens grundläggning består enligt byggnadshandlingarna av gjutna betongplintar och en gjuten 100 mm tjock platta på komprimerad grusåterfyllnad, och isolerat med *Rockwool* mot marken. Dränering är lagd utanför grundläggningens nedkant. Uteförrådet, som enligt bygghandlingarna inte skulle isoleras, tycks inte vara konstruerad med gjuten platta. Möjligen består denna av ett golvbjälklag av betongplattor med en krypgrund under.

4.2 Stomme

Synlig stomme på tillbyggnaden består av fasadelement av gjuten grå betong mot form av råspont. Enligt bygghandlingen består murarna utifrån och in av 120 mm betong (en annan uppgift anger 150 mm betong) 120 x 70 reglar (eller 45 x 120 reglar), isolering med *Rockwool*, plastfolie och gipsskiva.

4.3 Fasader

Fasaderna till tillbyggnaden består av den gjutna betongen med glasade partier. Betongytorna har lite olika behandling i de olika fasadytorna beroende på gjutformarna. Den södra fasaden har en gjuten yta med tydliga lodräta fogar. Fogarna bildar ett v-format uttag i fasaden. Mot marken finns en hög slät betonggjuten sockel. Byggnadens grundplatta är indragen bakom sockeln som slutar cirka 10 cm över mark. Västra och norra fasaden liksom den fasaden under skärmtaket har en slät gjuten sida med gjutmärke av en smal träpanel, dock utan den södra sidans lodräta fogar. Nedtill finns en slät sockel med liknande gjutyta som den övre fasadmuren. Ett litet släpp finns mellan den övre fasadmuren och sockeln som förefaller vara en konstruktiv gjutgräns. Sockeln mot väster och norr går till skillnad från södra sockeln hela vägen ned till marken. Sockeln har mot väster en höjd av cirka 50 cm men varierar efter marknivån utvändigt.

Mot takfoten finns en bred takfotsbräda som sitter utanpå den gjutna betongfasaden. Takfotsbrädan löper längs södra sidan, norra sidan och även runt skärmtaket kring västra entrén. Brädan saknas på västra fasaden.

4.4 Yttertak

Tillbyggnadens taklag bestod enligt bygghandlingarna ursprungligen av takpapp och plåtning, möjligen grönlackerad plåt alternativt kopparplåt. Nuvarande yttertak består av ytpapp på 22 mm spontad panel, 50 mm luftspalt, 70 + 120 mm mineralull mellan träåsar, säkerhetsfolie, 22 mm glespanel och 13 mm gips. Vid gavlarna finns en vindskiva av brunmålad plåt som även löper längs skärmtaket i sydväst. Mot norra sidan är plåttaket nedvikt som en smal kant i ovankant av fasaden. Plåten är

utförd med en smal droppkant. I yttertakets finns en kondensor för kylmaskin och en takfläkt av lackerad plåt.

Taket mellan 1969-års och 1979-års byggnader är ett skyddstak, troligen av papp, men enligt ursprungshandlingarna skulle denna del vara glasad. Taket mellan de två byggnadskropparna är lägre än tillbyggnaden och bildar en smal korridor mellan de olika byggnadsdelarna. Mot butiksdelen västra fasad och tillbyggnadens högre taksida finns en listtäckning i plåt.

Vid tillbyggnadens personalingång på västra fasaden är entrén indragen under ett skärmtak med en trappa upp till ytterdörren. Skärmtaket bärs upp av en fyrkantsstolpe av svartmålat stål.

Stuprören är av grönlackerad plåt. Byggnaden har hängrännor med stuprör på norra och södra sidorna av brunmålad plåt. Rännkrokarna är också brunmålade. Stuprören har trattformad anslutning till hängrännornas undersida. Vid mark ansluter stuprören till rör i marken med rensrör.

4.5 Ingångar och ytterdörrar

Ytterdörrarna har likadan uppbyggnad och är sannolikt Törebodas standard, tillverkade enligt bygghandlingarna av obehandlad furu, av obearbetad rålimmad yta. Dörrarna är synbart uppbyggda av limträstavar med en grov yta och täckmålade i brun kulör. Limträstommen är sammanfogad av en större mittspegel i en smalare ram i sidorna samt ovkant och nedkant. Den övre delen är lite utskjutande, cirka en centimeter från de övriga delarna. Gångjärnen är enkla och cylinderformade. Likt äldre byggnaden sitter en liten dropplåt av koppar över dörren.

Norra entrén till förrådet är igensatt med en träpanel av smala ohyvlade brädor. Dörrnischen är indragen från fasaden och en svartlackerad gallergrind låser dörrnischen i nivå med fasaden.

Originaltryckena till tillbyggnaden skulle enligt bygghandlingar vara Assa fabrikat. Till huvuddörren i söder finns ett lite svängt trycke troligen i antikbehandlad mässing. Ett sjutillhållarlås med rund låsskylt sitter över trycket. Samma typ av trycke finns även till personalingången från väster. Trycke till före detta handikapptoiletten är modernt av stål med täckskylt. Södra dörren har kompletterats vid låsen med en täckskylt av svartmålad plåt som inbrottsskydd samt ett plåtbleck på karmen på låssidan. Huvudentrén i söder har två glasade sidoljus. I övrigt har dörren samma utseende som övriga. Över den före detta handikapptoiletten i väster sitter ett rektangulärt överljusfönster i form av en isolerruta fäst mot betongen med en stålklemmer och tätningsmassa.

Trappor till ytterdörrarna är av gjuten betong med räcken av svartmålade stålrör. Tillbyggnadens huvudentré från söder har en trappa i två steg med samma bredd

som dörren med sidoljus. En trappa ligger an mot den äldre delens västra fasad. Den västra personalentrén nås av tre trappsteg av gjuten betong. Trappan upptar hela bredden för skärmtaket. Vid norra hörnet mellan tillbyggnaden och 1969-års byggnad finns en trappa med fyra steg. Trappan når inte ända fram till tillbyggnadens norra sida. En gång med plattor leder in från trappans vilplan till den före detta ingången till uteförrådet mot söder.

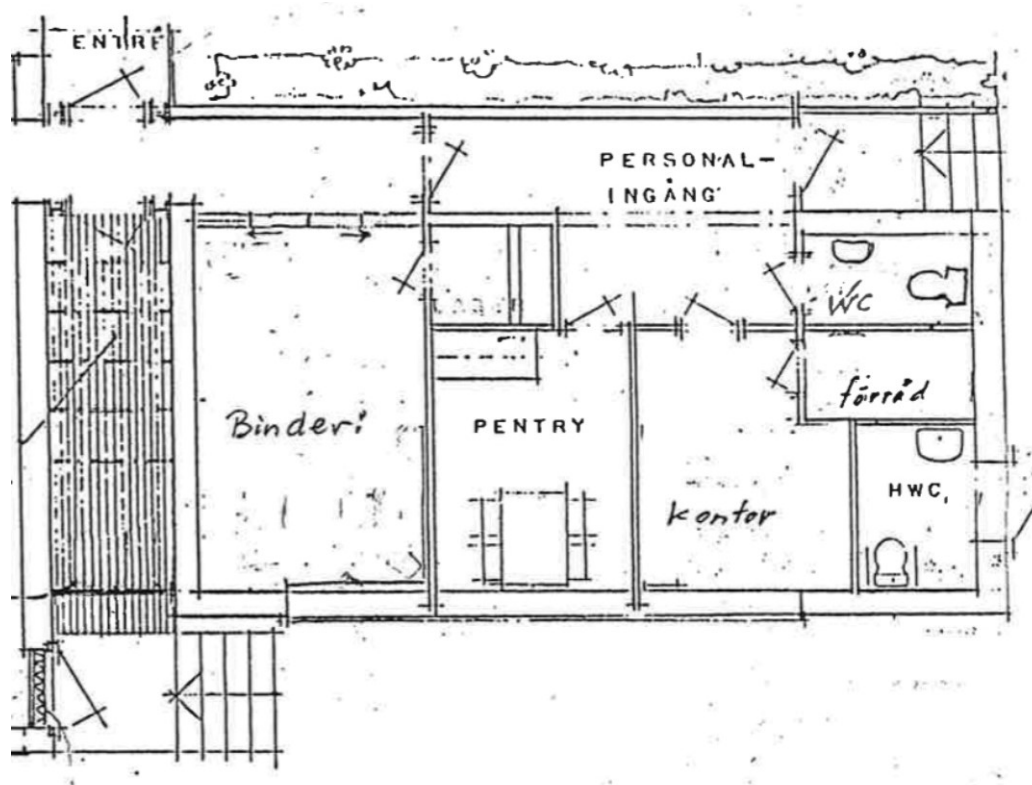
4.6 Fönster

Fönstren är uppbyggda av stora isolerglasskivor i beslag av målat stål. Glasskivorna är fogade med mjukfogmassa. Mjukfogen är sanerad från PCB.

Fönstren till tillbyggnaden skulle enligt bygghandlingarna utföras av 2-glas isolerruta med tätningsmassa mot klinker invändigt. På utsidan skulle fönstren fästas med infästningsklammer (5 x 100 x 105) med en "Neuprenklots" som mellanskikt mellan glas och klammer.

4.7 Interiör

Beskrivningen utgår från de olika rummens funktion. Interiören är generellt ommålad och ombyggd i vissa rum 2001, se rapport från Malmö Kulturmiljö 2002-02-14. Bindrummet återställdes 2005.

Skiss över nuvarande rumsindelning i 1979 års tillbyggnad. Källa: Malmö pastorats arkiv, okänd upphovsman/kvinna.

4.7.1 Korridor

Korridoren tar vid där 1969 års byggnad slutar i sydvästra hörnet. I korridoren finns en ytterdörr åt söder, en dörr till ett kylrum åt norr och en skjutdörr av glas som leder in till ett bindrum åt norr.

Golvet är av brunrött fyrkantigt klinker 20 x 20 cm, olika toner, lagda i oregelbundet mönster med en låg sockel av klinker. Under klinkern är det, enligt bygghandlingar, betong. Innertaket är av vitmålad träpanel och väggarna är av gråmålad träpanel. Armaturer utgörs av lysrör. På väggen vid ytterdörren finns en rörelsedetektor och en larmdosa. En äldre dörrklocka och sensor på ytterdörren är ej i funktion. Radiator på södra väggen.

4.7.2 Kylrum

Brunmålad dörr med trycke likt det som finns på ytterdörren åt söder. Golvet är lagt med betongplattor 35 x 35 cm, väggar av gjuten betong likt 1979-års ytterväggar (gjutet mot smal träpanel). Innertaket är av plywood, förmodligen lackat. I taket vid norra väggen finns en konvektor för kylning. På västra väggen sitter belysning och eldon.

4.7.3 Bindrum

Dörren in till bindrummet är en skjutdörr av glas. Golvet är av brunrött fyrkantigt klinker 20 x 20 cm, olika toner, lagda i oregelbundet mönster. Under klinkern är det, enligt bygghandlingar, betong. Innertaket är av vitmålad träpanel. Väggen är av gråmålat skivmaterial med plastad skyddsskiva i ljusblått ovan arbetsbänk. I nordvästra övre hörnet finns en ventil. Vid arbetsbänken finns eluttag. På östra väggen finns en vask med vattenkran. En vattenledning är dragen över dörren till 1969-års byggnad, längs taket. På östra väggen sitter en kupa/behållare i plast, märkt IMC (möjligen någon form av äldre ventilation/fläkt). Alla ledningar är utanpåliggande.

Vid bindrummets sydvästra vägg finns en ingång till ett litet förråd utan dörr där en elcentral är placerad. Golvet har en ljus plastmatta, väggar och tak består av vitmålat skivmaterial. Vattenledningar fortsätter, längs taket, genom förrådet från bindrum och mynnar ut i hallen åt väster. En radiator är placerad mot norra väggen.

4.7.4 Installation

Elcentralen innehåller: Agura IT skåp (El-datateknik), don till Larmdirekt, skyddstransformator, säkringsskåp.

4.7.5 Hall

Från korridoren finns en ingång med dörr till en hall med tre dörrar som leder in till ett kontor, ett lunchrum med litet pentry samt ett wc. De fyra dörrarna är enkla, av skivmaterial. Handtaget på dörren till korridoren är av metall medan resterande tre

dörrar har plasthandtag. På västra väggen i hallen finns en ytterdörr, som ej används i nuläget. Dörren är förbyggd med ett kassaskåp placerat på golvet.

Hallen har golv av klinker, under vilket det är betong, och väggar av skivmaterial täckt med vävtapet målad i gul kulör. Taket utgörs av vitmålat skivmaterial. Vattenledning samt ventilationstrumma går längs taket. Belysning utgörs av lysrör.

4.7.6 Lunchrum/pentry

Golvet har en ljusgrå linoleummatta med vit golvsockel, väggarna har vävtapet målad i gul kulör och taket är av vitmålat skivmaterial. Under linoleummattan är det, enligt bygghandlingar, betong. På södra väggen finns ett Trinettkök med vask, elplattor, kyl och belysning. Två spotar är upphängda på väggen på var sida fönstret. Ventilationsrör går längs taket från det lilla förrådet i bindrummet.

4.7.7 Kontor

Golvet har en ljusgrå linoleummatta likt pentryt, väggarna har vävtapet målad i gul kulör och taket är av vitmålat skivmaterial. Under linoleummattan är det, enligt bygghandlingar, betong. Belysning utgörs av lysrör och i nordvästra hörnet finns ett ventilationsuttag. På västra väggen finns en vit enkel dörr till en liten skrubbförråd med ljus linoleummatta i likhet med kontoret. Väggar har en gul kulör och belysningen utgörs av lysrör.

4.7.8 Wc – personal

Golvet täcks av en plastmatta (alternativt linoleum), väggarna av vävtapet målad i blå kulör och taket av vitmålat skivmaterial. Under plastmattan är det, enligt bygghandlingar, betong. En ventilationstrumma går längs taket, från hallen. Även vattenledningar kommer längs taket, från hallen, och sedan leds de ner under golvet vid nordöstra hörnet.

4.7.9 Wc - besökare

På västra fasaden finns ingång till en offentlig tillgänglighetsanpassad toalett. Golvet är belagt med vit klinker, väggarna har kakel i ljusbeige kulör och taket är vitmålat. Utrustat med handfat, toalettstol, radiator och ett plåtskåp. Ovan dörren finns ett mindre fönster (ljusinsläpp) som är igensatt från insidan. En ventilationstrumma leder in från kontoret.

4.8 Tekniska system – rumsklimat och installationer

Tekniska uppgifter hämtade ur pastoratets dokument om byggnaden från 2021.

4.8.1 Tillgänglighetsanpassning

Entrédörren är placerad i markhöjd, utan trappa, och det finns en offentlig tillgänglighetsanpassad toalett på västra fasaden av tillbyggnaden.

4.8.2 Åskskydd

-

4.8.3 Luft

Ett från- och tilluftssystem finns i butiken. Frånluftssystem i kontorsdelen. Tilluft via väggventiler. OVK utförd 2015-06-30.

4.8.4 Vatten/avlopp

Enligt inventering är vatten kopplat från kyrkogården. Undermätare finns i apparatrummet.

4.8.5 Värme/kyla

Elvärme. Direktverkande elradiatorer. Försäljningsdelen kan också värmas via tilluften (längs med skyltfönstren mot norr) eller med hjälp av klimataggregat. Tillbyggnaden skall enligt bygghandlingarna ha försetts med tillufts- och frånluftsdon i samtliga utrymmen utom korridor och uteförrådet.

Enligt inventering finns fyra kylsystem, två till kylrummen för blommor, ett för luftkonditionering i butiken och ett för luftkonditionering av blomsterbindningsrummet. Butiksinnehavaren har själv installerat ytterligare ett aggregat i förrådsbyggnaden.

4.8.6 El

Enligt inventering finns huvudsäkring 2005 25A. Matas från kabelskåp inne på kyrkogården söder om byggnaden längs kyrkogårdens yttre ringväg. Synliga belysnings slingor enligt specialdesign på vägg i butiksdelen. All el är skyddsjordad.

4.8.7 Tele/inbrottslarm/brandlarm

Vidarekopplat inbrottslarm finns.

4.8.8 Utrymning/brand

Brandsläckare finns.

4.9 Tekniska system – serviceavtal, besiktningar och revisioner

Fylls i av pastoratet.

4.10 Inventarier

Blomsterkiosken är skyddad som byggnad på begravningsplats som inte är kyrka och den får enligt kulturmiljölagen kap 4 §13 inte ändras väsentligt utan länsstyrelsens tillstånd. Den i byggnaden fasta elinstallationen ritad av Sigurd Lewerentz är av stor vikt för interiörens karaktär. Ändring av elinstallationen bör tolkas som väsentlig ändring och omfatta krav på tillstånd från länsstyrelsen.

5 Byggnads- och reparationshistoria

1965

Lewerentz presenterar ett förslag till ny entré till kyrkogården från Scheelegatan.

1966

Ansökan om arrende för serviceanläggning (blommor och servering) i anslutning till parkering vid ny infart inkom.

Upplåtande av mark för serviceanläggning vid ny infart från Scheelegatan diskuteras. Nämnden beslutar att uppföra en sådan anläggning, dock endast för försäljning av blommor.

1967

Skissarbetet med att anlägga ny infart samt parkeringsplats från Scheelegatan påbörjas.

1968

Beslut att handelsträdgårdsmästaren Arvid Normann skulle få arrendera den planerade serviceanläggningen och Lewerentz anlitas som arkitekt.

1969

Blomsterserviceanläggningen tas i bruk.

1972

Lewerentz/Nyberg lämnar skissförslag till grindparti vid Scheelegatan.

1973

Nämnden godkänner föreslagen utformning av nya in- och utfarten för motorfordon.

1974

Godkännande av skissförslag till grindparti och markplanering.

1977

Ritning över förslag till tillbyggnad av blomsterkiosken upprättas av Arkitekt SAR Erik Månsson, Malmö. Ritningen baseras på en idéskiss utförd av arkitekt SAR Bernt Nyberg i samarbete med arkitekt SAR Staffan Schultze. Byggnaden ska uppföras med fasader av betong mot form av råspont, tak av takpapp och kopparplåt.

1980-tal

Ytterligare tillbyggnad på blomsterkiosken planerades men blev aldrig utfört.

1984

Ett utvändigt förråd byggdes öster om blomsterkiosken.

1985

Förslag på tillbyggnad på södra fasaden av 1979 års tillbyggnad. Ej utfört.

1990-talet

Papp över korridoren till blomsterkioskens tillbyggnadsdel lades om.

1999

Svenska kyrkan ansöker om att byggnadsminnesförklara blomsterkiosken, enligt 3 kap. dåvarande kulturminneslagen (KML). Ansökan avslogs då byggnaden, som integrerad del av kyrkogårdsanläggningen, lagskyddas enligt 4 kap. 12 § KML.

2001

Interiör ombyggnad i både 1969-års byggnad och i 1979-års tillbyggnad. I den äldsta byggnaden revs kylrummet, arbetsrummet återställdes och den bakre dörren i affärslokalen sattes igen invändigt. I tillbyggnaden byggdes bindrummet om till gravskötselexpedition, toaletten byggdes om till förråd och städrummet byggdes om till toalett. I länsstyrelsens beslut ingick även att metallklamrarna som håller fönstren ska vara rostbruna, och att gångjärn till ytterdörrarna ska målas svartbruna.

Detaljer:

- Aluminiumpappen i taket spikades fast där det lossnat.
- Skjutdörrar av glas sattes in mellan korridor och gravvårdsexpedition.
- Glaspartier på dörren mellan försäljningslokal och gravvårdsexpedition (i tillbyggnaden) försågs med grå mineritskivor på insidan.
- Entrédörren till gravvårdsexpeditionen försågs exteriört med skylt i grönoxiderad brons. Samma material som informationsskylten om Lewerentz blomsterkiosk.
- Ett enkelt svartlackerat räcke av 50 mm rörmonterades vid entrén till expeditionen.
- Entrédörren till affärslokalen målades svartbrun likt övriga ytterdörrar.
- Senare tillkommen ljus fogmassa avlägsnades från södra fönsterraden och ersattes med korrekt svart fogmassa.
- Järngrinden på norra fasaden, som avskärmar kylaggregatet, försågs med svart tätmaskig sträckmetall.
- Delar av de väggskivor som dolde ljusslingan avlägsnades.

2002

Papp över uterummet/kylrummet till blomsterkioskens tillbyggnadsdel lades om. Mjukfog till fönster, dörrar och trappa sanerades från PCB. Ny fasadbelysning installerades.

2003

Det bakre (fastskruvade) dörrbladet mot blomsterbutiken samt toalettdörren (till blomsterbutiken) nyttillverkade 2003. Samtliga dörrar till blomsterbutiken målades.

2005

Papptak omlagt över 1979 års tillbyggnad. Gammal kondensor togs bort.

2006

Ny hyresgäst till blomsterkiosken (Butik Floristik). Ytterdörrar målades.

2007

Skåneblommor AB tar över driften av blomsterkiosken. Förrådsbyggnaden renoverades, bl.a. isolerades väggar och tak. Hyresgästen monterade kylrum inne i förrådet. Kopparstöldförsök.

2008

Ny träklädd ståldörr till apparatrummet. Ny fasad- och stolpbelysning. Markförbättringar med gatsten och betongplattor. El-revision utförd (2007-12-18 -- 2008-04-11).

2009

Ny fasadbelysning.

2012

Takplåt av koppar DNA-märkt och registrerat hos Smartwater.

2013

Reparationer utfördes på det utkragande taket till blomsterkiosken.

2014

Kopparplåt cirka 50 kvm stals från yttertaket till blomsterkiosken. Kopparplåten var dna-märkt med smartwater. På grund av kraftigt regn skadades den underliggande pappen och vatten trängde in i blomsteraffären. En tillfällig intäckning av de skadade delarna på yttertaket gjordes. Yttertaket lades om med grönlackerad aluminiumplåt. Underlagspappen på hela takkonstruktionen byttes samtidigt. Hela den utskjutande takdelen gjordes ny och panelen kompletterades med ovanpåliggande

plywood. Arbetet utfördes av Niclas Plåtservice AB. Takreparationer utfördes i samband med att yttertaket lades om.

2017

Hängränna av koppar stals på tillbyggnadsdelen till blomsterkiosken. Ytterdörrarna målades.

2020

Ny varmvattenberedare (R Metro Cabinet 60 liters).

6 Kulturhistoriskt värde och hot mot detta

Östra kyrkogården utgör ett sammanhängande arkitektoniskt och konstnärligt verk inom vilket landskap och byggnader men även återkommande detaljer så som lyktstolpar och bänkar följer en tydlig idé som avspeglar en nyskapande uppfattning av seende gravskick och byggnadskonst i samtiden. Blomsterkiosken har miljöskapande värden i den helhet som är Östra Kyrkogården, men även stora arkitektoniska och konstnärliga egenvärden. Byggnaden är unik i sitt slag.

Kyrkogården ger en unik bild av Sigurd Lewerentz utveckling som arkitekt då han redan på 1910-talet började rita på dess utformning, och sedan kontinuerligt arbetade med dess gestaltning fram till 1969 då han ritade blomservicebyggnaden, som idag kallas Blomsterkiosken. Blomsterkiosken utgör på så vis en viktig del av helheten, som slutlig markering av Lewerentz arkitektoniska idébild av kyrkogården där landskapet och strukturer som vägar och gravplatsområden samverkar med byggnaderna. Byggnaden blev ett av arkitektens sista projekt.

Den avskalade arkitekturen, där stommen bildar själva fasaden, och den enkla, obehandlade ytan som ger en rå struktur och formuttryck är av både arkitektoniskt och arkitekturhistoriskt värde. Denna avskalade arkitektur samspelar med kyrkogårdens övriga byggnaders funktionalistiska former. Blomsterkioskens jämförelsevis råa arkitektur upplevs fortfarande som nyskapande, en uppstickare, men ingår som en naturlig del av kyrkogårdens helhetsgestaltning. Sammanfattningsvis är detta uttryck för såväl arkitektoniska och konstnärliga som arkitekturhistoriska värden. Arkitekturhistorikern Eva Eriksson ger följande värdebild av Lewerentz blomservicebyggnad: ”Med de tuffaste material och i den enklast tänkbara form skapade han en byggnad med de mest subtila skönhetsvärden”.

Trots att koppartaket har bytts ut och en stor tillbyggnad gjorts innehar den ursprungliga byggnaden höga arkitektoniska och konstnärliga värden, som förstärks av hög autenticitet i stomme och fasader. Interiört uttrycks samma värden i detaljer så som den gjutna betongen och dess karaktäristiska råa yta, det aluminiumklädda taket, golvbeläggningen och de utanpåliggande elinstallationerna. Tillbyggnaden från 1979 har utförts och anpassats med respekt och varsamhet till Lewerentz ursprungliga byggnad från 1969, både när det gäller volym, material, fönster och fönstersättning.

7 Speciella hot

7.1 Betongelementens bevarandeproblematik

Blomsterkiosken är en till synes solid byggnad. En eventuell risk är dock den råa yta som Lewerentz eftersträvade genom att använda återbrukad plywood vid gjutningen. På vissa ställen syns sprickbildning i de öppna ytorna, med synlig ballast. Inom de närmaste åren bör man därför genomföra undersökningar för att få en bild av skadeläget, och upprätta en tidsplan med eventuella förebyggande åtgärder för att fördröja skadebilden.

7.2 Felaktiga metoder och material

Felaktiga metoder för reparationer kan få allvarliga konsekvenser i en relativt oprövad teknik- och materialsammansättning. Metod anpassad till teknik och material bör tas fram utifrån noggranna undersökningar och utvärdering av konsekvenser. Det gäller även rengöring av fasader och algbekämpning. Även i samband med ledningsdragning och förstärkningar av stommen bör man vara medveten om att alla ingrepp i stommen, även om de är små, är förstörande och på sikt kan leda till större skador.

7.3 Avbrott i löpande besiktning och underhåll

Regelbunden besiktning är en förutsättning för att byggnaden ska kunna bevaras för framtiden. Då tillgängligheten försvåras av verksamheten som bedrivs i byggnaden är det viktigt att man har rutin på detta arbete och tar hjälp vid behov. Regelbundna besiktningar bör göras och syn av yttertak och fasader på högre höjd med lift när tillfälle ges, exempelvis i samband med arbeten på andra av kyrkogårdens byggnader.

7.4 Skadegörelse

Blomsterkiosken har, med sitt avskilda läge, vid flera tillfällen utsatts för stöldförsök och stöld av koppar (vilken därför till största delen är utbytt). Fönsterrutorna är ytterligare en utsatt byggnadsdel, med krossade rutor som följd. Generella riktlinjer som att säkra insyn och ha tillräckligt bra belysning kring anläggningen bör följas. I händelse av skadegörelse bör en etablerad rutin finnas för polisanmälan, kontakt med försäkringsbolag och skyndsam återställning.

8 Målsättning

Pastoratets text.

8.1 Konkretisering av uppsatta mål

Pastoratets text.

9 Riktlinjer för vård och underhåll

9.1 Generella riktlinjer

9.1.1 Lagrum

Vård och underhåll av blomsterkiosken utgår från bestämmelserna i kulturmiljölagens kap 4 § 12-13 där blomsterkiosken skyddas som byggnad på begravningsplats som inte är en kyrkobyggnad.

Ur kulturmiljölagen kap 4, författarens kursivering:

12 § Begravningsplatser enligt detta kapitel är sådana områden eller utrymmen som avses i 1 kap. 1 § begravningslagen (1990:1144). *Bestämmelserna om begravningsplatser omfattar också sådana byggnader på begravningsplatsen som inte är kyrkobyggnader, fasta anordningar som murar och portaler samt vegetation.* Lag (2017:562).

13 § I fråga om en begravningsplats som anlagts före utgången av år 1939 krävs tillstånd av länsstyrelsen

1. för att utvidga eller på något annat sätt väsentligt ändra begravningsplatsen,
2. för att där uppföra någon ny byggnad eller fast anordning *eller riva eller väsentligt ändra befintlig byggnad*, fast anordning eller vegetation, eller
3. för att ändra medveten gestaltning av vegetationen.

Länsstyrelsen får ställa de villkor för tillståndet som är skäliga med hänsyn till de förhållanden som föranleder ändringen. Villkoren får avse hur ändringen ska utföras och den dokumentation som behövs. Lag (2017:562).

Kulturmiljölagen i sin helhet återfinns här: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/kulturmiljolag-1988950_sfs-1988-950/

9.1.2 Antikvarisk rådgivning

Vid behov av antikvarisk rådgivning kontaktas i första hand pastoratets egen antikvariska kompetens. Utöver detta finns möjlighet att kontakta länsstyrelsens kulturmiljöenhet. Rådgivande antikvarier finns även inom stiftelser, egna företag eller konsultföretag.

9.1.3 Rätt kompetens

Åtgärdsbehov bör utvärderas av sakkunnig expertis samt dokumenteras i text och bild. Vid praktiska arbeten är det viktigt att de arkitekter, konsulter, entreprenörer eller hantverkare som anlitas är erfarna inom det område åtgärden berör samt att de har insikt i, och förståelse för, ett kulturhistoriskt synsätt.

9.1.4 Dokumentation

Såväl underhåll som större åtgärder ska dokumenteras. Dokumentation ska omfatta information om metoder och använda material. All dokumentation skall förvaras på säker plats och tillgängligt för alla som arbetar med byggnaden.

9.1.5 Material och metod

Material och metoder som överensstämmer med anläggningens ursprungliga konstruktion ska användas vid åtgärder för att inte äventyra anläggningens konstruktion eller kulturhistoriska värde. Undantaget är skadliga material som t.ex. fogmassor med PCB där alternativ som tekniskt och utseendemässigt efterliknar originalet.

9.2 Organisatoriskt

9.2.1 Medvetenheten om kapellets värde

Byggnadens värde bör vara tydligt kommunicerat inom organisationen och till hyresgästen och kunskapsunderlag bör vara lättillgängliga. Detta borgar för en fortsatt respekt och lyhördhet mot anläggningen och närmiljön. Det borgar även för att kunskapen inte blir personbunden och riskerar att försvinna vid personalomsättning.

8.2.2 Bevara och utveckla anläggningens kulturhistoriska värde

Bevara och utveckla anläggningens kulturhistoriska värde genom att bygga vidare på allmänintresset och den internationella uppmärksamheten och arbeta vidare med kunskapsförmedling om begravningsplatsen, byggnaderna och arkitekten.

9.3 Vårdpolicy exteriört och interiört

9.3.1 Betongstomme

Betong är ett gjutet material uppbyggt av cement och ballast, ballast är sten och/eller grus i olika fraktion. Sedan 1800-talets slut har man armerat betong med järn för att erhålla bättre tryck- och draghållfasthet. Betongkonstruktioner har sett olika ut över tid vad gäller materialens sammansättning. Detta och faktorer som betongens tjocklek, armeringens läge och gjutprocessen är sådant som påverkar bevarande och livslängd. Betong från tiden under krigsåren på 1940-talet är allmänt känd för att vara av sämre kvalitet.

För att kunna fatta rätt beslut om underhåll och vård av betongkonstruktioner behöver betongens sammansättning och konstruktionens uppbyggnad och kvalitet undersökas och analyseras. Ju längre karbonatiseringsprocessen har nått desto mer utsatt blir armeringsjärnet för korrosion. Järnets skick kan behöva undersökas i förebyggande syfte. När betongen börjar spricka sönder på grund av att det ingjutna järnet rostspränger har skadeprocessen redan kommit långt och reparation och lagning försvåras.

Att förebygga och identifiera problem i konstruktionen innan skadebilden har hunnit eskalera är alltså mycket viktigt. Förutom att uppmärksamma synliga sprickor

(orsakade av temperatur- eller fuktgradienter) bör man vara uppmärksam på fuktproblem, saltutfällningar och bom i konstruktionen. Ytkorrosion, urlakning, estetiska skador samt förlust av sammanhållning hos bindemedlet är ytterligare skador som kan uppstå i betongstrukturer.

En okulär besiktning bör göras årligen av kyrkoförvaltningens personal. Vid skador i bärande delar bör expert tillkallas snarast. För noggrannare undersökningar rekommenderas kontakt med specialister på betongkonstruktioner. Karbonatiseringsprov bör göras med jämna mellanrum, lämpligen vart 10 år.

För att bevara Blomsterkioskens unika karaktär är det viktigt att omålad betong bevaras omålad, att lagningar av betongen utförs likt den ursprungliga betongggjutningen avseende teknik, kulör, ytskikt och ballast. Slutligen bör infästning och håltagning i stommen undvikas både interiört och exteriört.

9.3.2 Järnräcken

Järnräcken rostskyddsmålas och täckmålas likt befintligt i svart kulör.

9.3.3 Golv och väggar

Golv av klinker och betongväggar rengörs i första hand med torra metoder. Svårare smuts på golvklinker avlägsnas genom skurning med såpa och vatten. Lagning av fogar i golv görs med murbruk av samma sammansättning och kulör som befintligt.

10 Källor

10.1 Arkiv

Malmö stadsarkiv; handlingar från Malmö kyrkogårdsförvaltning, serie om Fastighetshandlingar rörande Östra kyrkogården, F 1Q, nr 3-7, 10, 17, 20-22.

Malmö pastorat, fastighetsförvaltningen, bl.a. bygghandlingar från 1941, reparationsbeskrivningar, besiktningsprotokoll.

10.2 Tryckta källor

Ahlberg, Sven Olof & Höglund, Sara. *Betong: material, konstruktion, åtgärder, skador, arkitektur, historia*. Mariestad: Hantverkslaboratoriet

Ahlberg, Sven Olof. *Bevara betongen*. Svensk byggtjänst, Stockholm, 2012.

Ahlin, Janne. *Sista uppdraget*. s 235-237. I Sigurd Lewerentz arkitekt. 1985.

Ahlin, Janne. *Sigurd Lewerentz*. I Arkitektur nr 6, 1985.

Eriksson, Eva. *Den moderna staden tar form – Arkitektur och debatt 1910 – 1935*, s. 310. Stockholm: Ordfront förlag, 2001.

Jansson, Cecilia. *Att anlägga en begravningsplats – Östra kyrkogården i Malmö 1916-1932*. I Med Malmö i minnet. 2003. S. 181-190.

Rosengren, Jeanette & Striner, Urzula. *I de dödas vilorum, Malmö begravningsplatser*. Malmö, 2013.

Schlyter, Herman. *Nya begravningsplatsen som blev gamla kyrkogården*, i Elbogen 1988, s. 47-60.

10.3 Opublicerade rapporter

Alvaker, K., Andreasson, A., Bille, J.K. Östra kyrkogården i Malmö, vård- och underhållsplan. 2014.

R 2018:39, Begravnings- och krematoriekapell i Lunds stift, Regionmuseet Skåne. Maria Sträng och Åsa Eriksson Green.

Blomsterkiosken, Östra kyrkogården, Malmö stad. Rapport över renoveringsarbete 2001. Malmö Kulturmiljö, 2002-02-14.

10.4 Digitala källor

Teknisk tidskrift från 1931: <https://runeberg.org/tektid/1931a/0446.html>

Om Deutscher Werkbund: https://sv.wikipedia.org/wiki/Deutscher_Werkbund

<https://malmo.se/Uppleva-och-gora/Arkitektur-och-kulturarv/Malmo-stadsarkiv/Arkiv-och-samlingar/Vara-arkiv/Kyrkoarkiv.html>

Digitalt museum för fotografier och ritningar: www.digitaltmuseum.se

Malmö museer, bilddatabasen Carlotta, för fotografier: <https://carlotta.malmo.se/carlotta-mmus/web>

Om Sigurd Lewerentz: <https://www.lewerentz.one/SWE/>
https://sv.wikipedia.org/wiki/Sigurd_Lewerentz
<https://arkdes.se/utställningar/sigurd-lewerentz-dodens-och-livets-arkitekt/>

11 Nyttiga länkar och information

Nilsen, Lisa: Huvudförfattare, Catharina Nordenstedt: Projektansvarig/SFV, *Skötselanvisningar för känsliga interiörer Statens fastighetsverk*, 2010.

Skriften finns tillgänglig på SFV:s hemsida: <https://www.sfv.se/upptack-mer/rad-och-erfarenheter/skotselanvisningar-for-kansliga-miljoer/>

Fjaestad, Monika (red.), *Tidens tand, förebyggande konservering*, Riksantikvarieämbetet 1999.

Gunnarsson, Elisabeth Svalin, *Handbok för säkra byggnader*, Verbum 2020.

Materialguiden, Riksantikvarieämbetets kunskapsdatabas. Materialguiden finns tillgänglig på RAÄ:s hemsida:

<https://www.raa.se/hitta-information/materialguiden/>

Lunds stifts hemsida för kyrkoantikvariska frågor: <https://www.svenskakyrkan.se/lundsstift/kyrkoantikvariskt>

Svenska kyrkans hemsida om kyrkoantikvarisk ersättning: <https://www.svenskakyrkan.se/kulturarv-och-kyrkobyggnader/kyrkoantikvarisk-ersattning>

Riksantikvarieämbetets hemsida: <https://www.raa.se/>

Bilaga 1. Fotodokumentation

1969 års byggnad

Figur 1 Norra fasaden, 1969 års byggnad till vänster i bild och 1979 års lägre tillbyggnad till höger i bild.

Figur 2 Norra fasaden, 1969 års byggnad.

Figur 3 Norra fasaden, 1969 års byggnad.

Figur 4 1969 års byggnad sedd från nordost.

Figur 5 1969 års byggnad sedd från sydost, med huvudentré under skärmtaket.

Figur 6 1969 års byggnad sedd från sydost. Det kraftigt lutande skärmtaket är långt utdraget och ger skugga åt södra fasaden.

Figur 7 Ovan 1969 års byggnad sedd från sydväst. Till vänster i bild synd 1979 års lägre tillbyggnad. Skyltfönstren på södra fasaden döljs delvis av blomsterställningar placerade längs fasaden.

Figur 8 Nedan till vänster den gjutna betongfasaden. Sammanfogade kvadrater bildar ett rutmönster och de fasade kanternas fog bildar en ås.

Figur 9 Entrédörren, placerad under skärmtaket öster. Enligt byggnadshandlingar utbytt under 1990-talet.

Figur 10 Dörr av limträ som leder in till butiksdelen. Dörren används ej i nuläget. Västra fasaden av 1969-års byggnad.

Figur 11 Detalj av dörr till offentligt wc, på tillbyggnadens västra fasad.

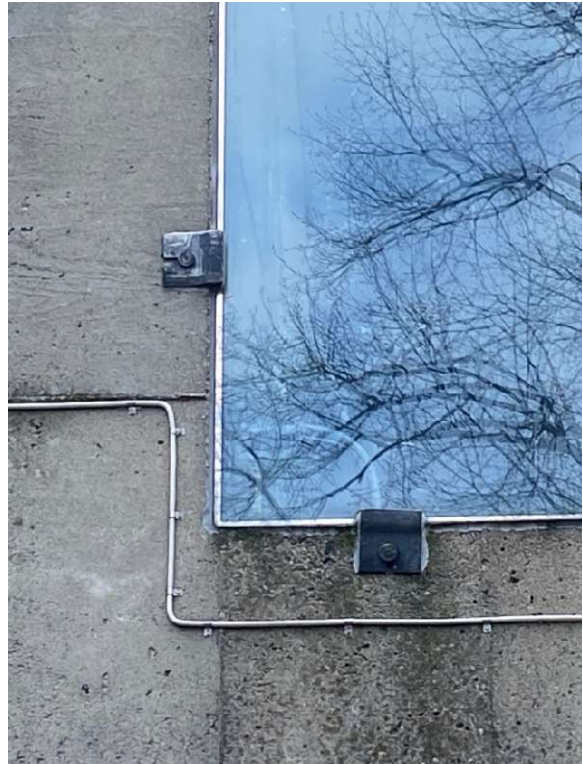
Figur 12 Trappa till dörren på västra fasaden, på 1969-års byggnad. Bredvid syns igensatt dörr på tillbyggnadens norra fasad.

Figur 13 Två fönster placerade i övre högra hörnet på norra fasaden, i södra hörnet.

Figur 14 Ett av fönstren på norra fasaden.

Figur 15 Detalj av fönster med montering och fog vid fals. Norra fasaden.

Figur 16 Södra fasaden sett från sydväst. Två rutor är sammanfogade till ett långt utdraget skyltfönster.

Figur 17 Ursprungliga koppartaket är ersatt med ett tak av plåt målat i en ljusgrön (turkos) kulör.

Figur 18 Västra fasaden. Ventilation av takkonstruktionen via ventiler längs västra väggens övre del.

Figur 19 Närbild av ventilation längs östra väggens övre del.

Figur 20 Ett par ventilationshuvor i yttertaket är kvar av koppertaket.

Figur 20 Detalj av ventilationshuvorna.

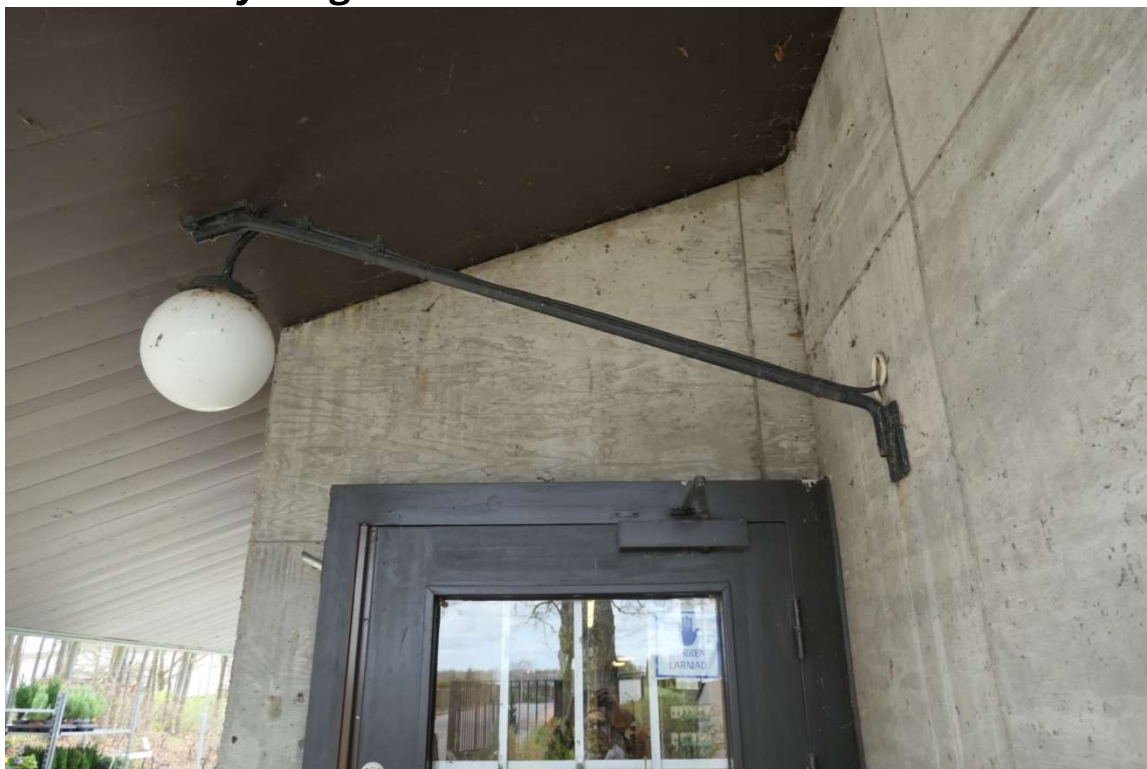

Figur 21 Vid uppförandet 1969 lades kopparplåten som skivtäckning med dubbla ståndfalsar i lutningsriktning, och förskjutna tvärfalsar utförda som dubbel hakfals. Detta efterliknades när koppertaket ersattes med ett bemålat plåttak 2014.

Figur 22 Trätak under det utskjutande skärmtaket, vid entrépartiet.

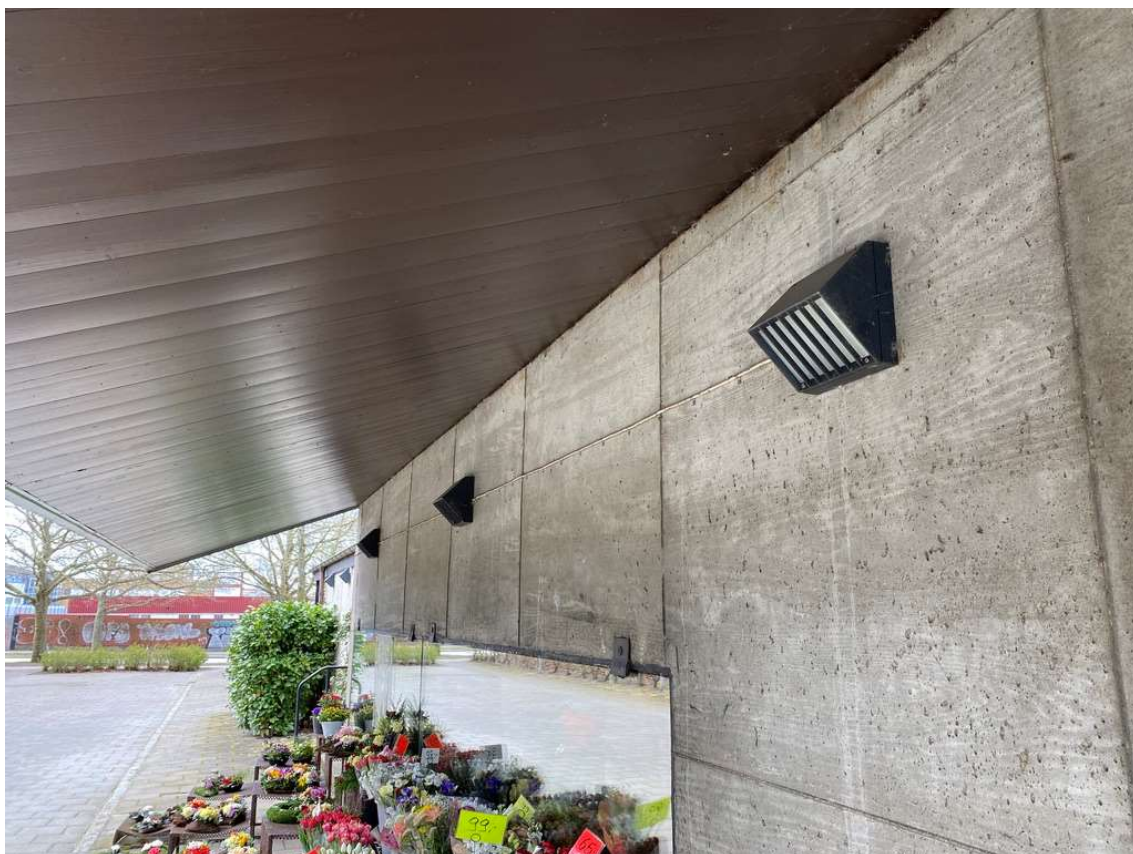
Exteriör – belysning

Figur 23 Ursprunglig belysning utanför entré, av typ Asea nr E 5865410, fastgänt vid ett långt, bockat OP-rör som är fastsatt vid takstaget av järn med klamrar.

Figur 24 Senare tillkommen utomhusbelysning, monterad på södra och norra fasaderna.

Figur 25 Senare tillkommen utomhusbelysning. Södra fasaden.

Figur 26 Senare tillkommen utomhusbelysning, en vit samt en svart modell. Norra och östra fasaden.

1969 års byggnad, interiört

Figur 27 Entréparti, med betongväggar (likt exteriört) och klinker på golvet.

Figur 28 Klinkern fick ej, enligt arkitekten, delas på. Istället gjordes fogen bredare.

Figur 29 Olika mönster i entréparti respektive övriga butikslokalen.

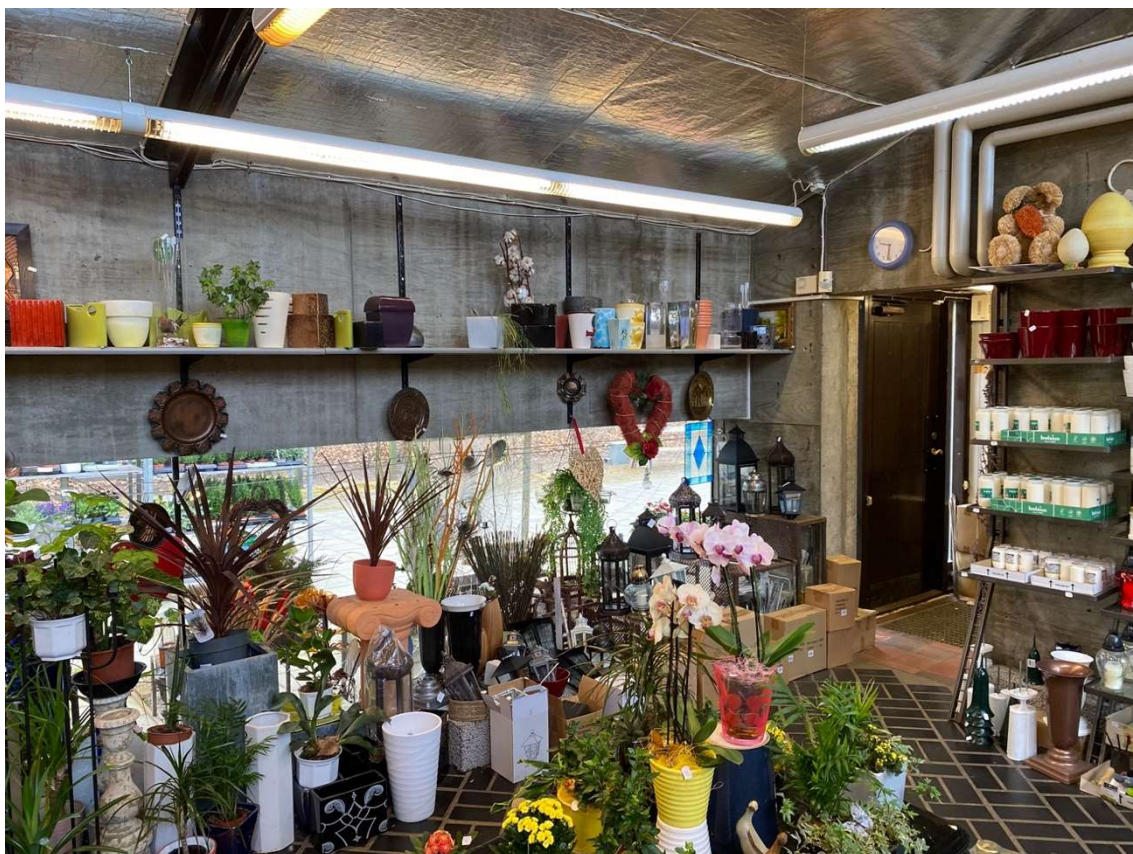
Figur 30 Butikslokalens klinkergolv.

Figur 31 Butikslokal sett mot sydost.

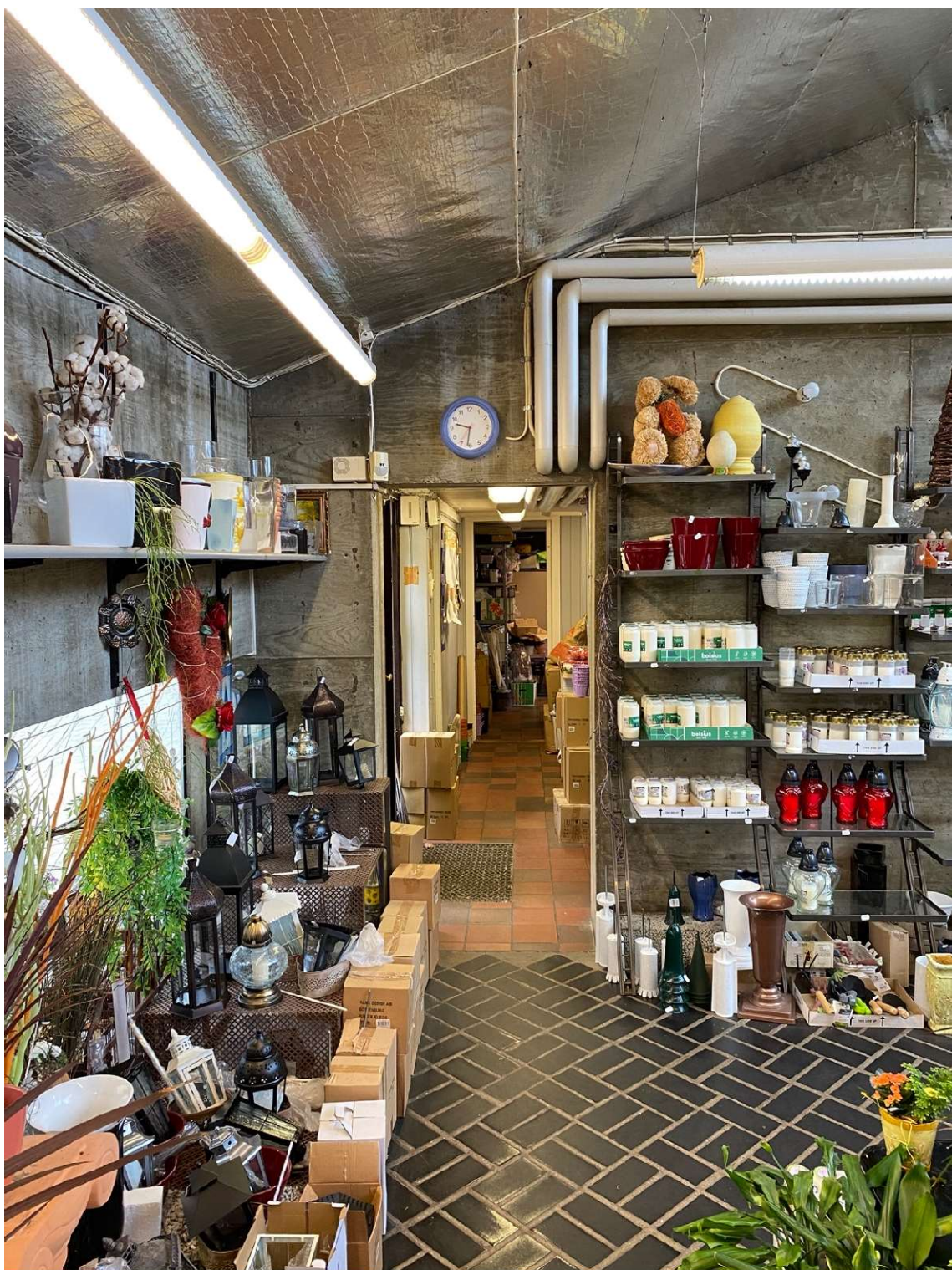
Figur 32 Butikslokal sett mot söder.

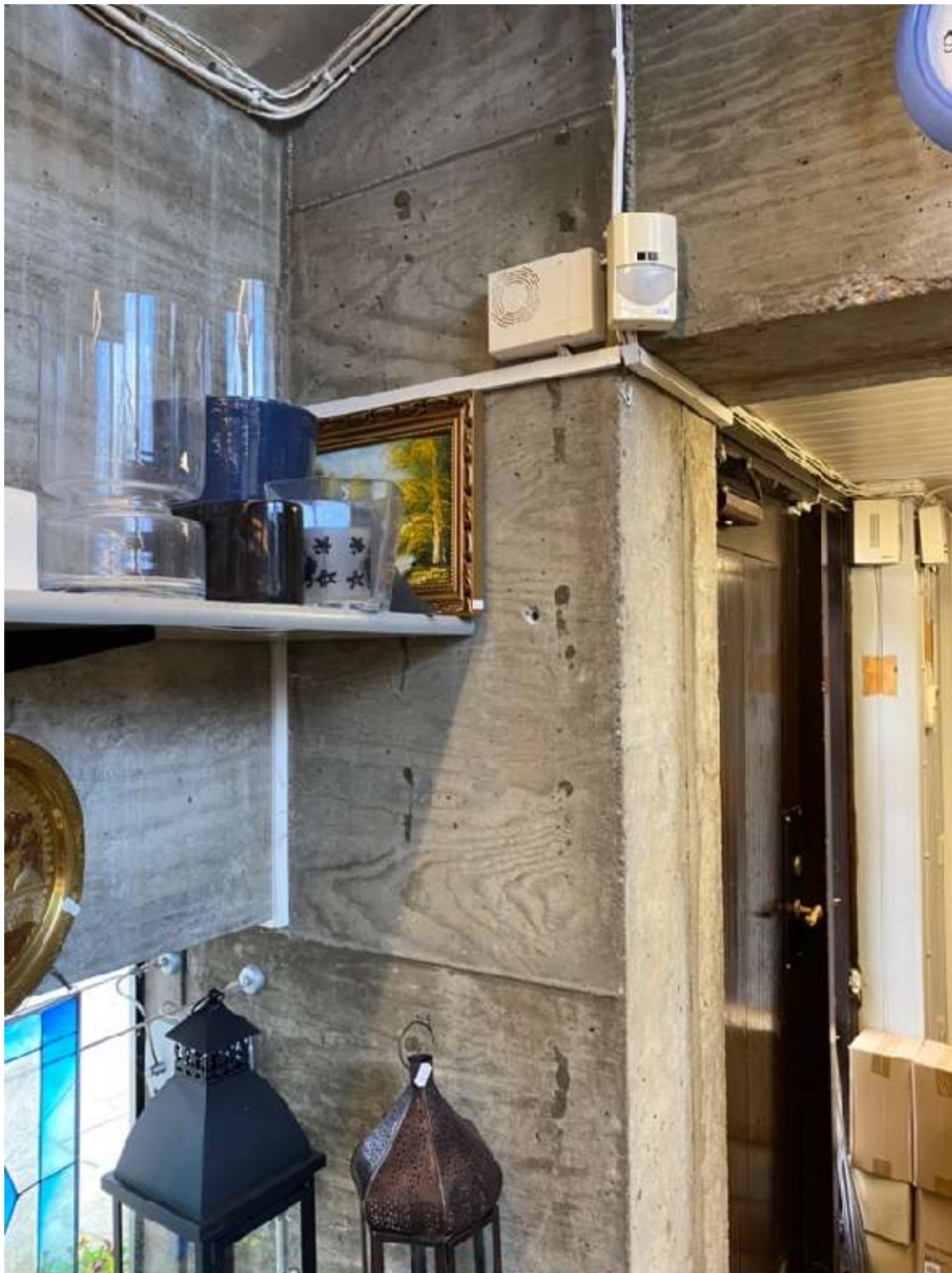
Figur 33 Butikslokal sett mot sydväst.

Figur 34 Butikslokal åt väster, med ingång till 1979 års tillbyggnad.

Figur 35 Butikslokalen sett från öster, med ingång till 1979 års tillbyggnad åt väster.

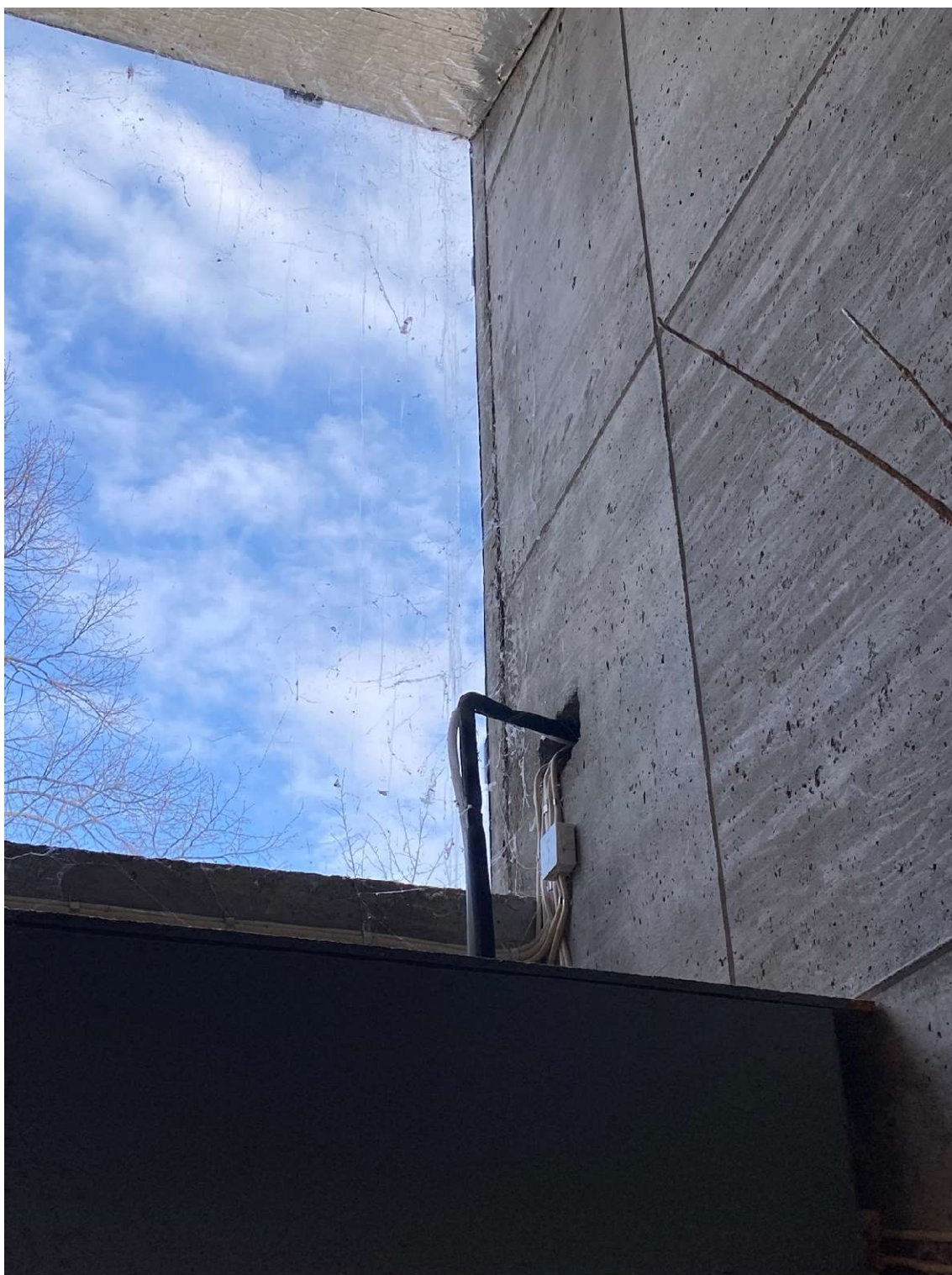
Figur 36 Betongväggarna är, likt exteriört, gjutna mot plywoodskivor. Här synd plywoodmönstret tydligt.

Figur 37 Butikslokalen sett från söder, med kyl placerad längs norra väggen.

Figur 38 Butikslokalens tak med aluminiumpapp. Ursprunglig takbeklädnad. Senare tillkommen lysrörsbelysning.

Figur 39 Närbild av fönsterparti åt norr. Rör/ledningar till blomsterkyl placerad längs butikslokalens norra vägg. Här syns även den upphöjda fogen tydligt.

Figur 40 Närbild av butikslokalens takkonstruktion och takbeklädning.

Figur 41 Närbild av aluminiumpapp fäst med spik.

Figur 42 I nordvästra hörnet av butikslokalen finns en ytterdörr som ej används i nuläget.

Figur 43 Butikslokalen sett från sydväst

Figur 44 Butikslokalen sett från väster.

Figur 45 Elinstallation, formgiven av arkitekt Sigurd Lewerentz, som utgör en viktig del av byggnadens interiör.

Figur 46 Bakom disken finns två mindre utrymmen längs norra väggen, ett mindre kylrum till vänster i bild och bindrum/arbetsrum till höger om kylrummet.

Figur 47 Utrymme ovanför kylrummet.

Figur 48 Kylrummet.

Figur 49 Kylrummet har gjutet golv.

Figur 50 Bindrum/arbetsrum till höger om kylrummet.

1979 års tillbyggnad

Figur 51 Blomsterkiosken sett från sydväst. Närmast i bild 1979 års lägre tillbyggnad.

Figur 52 Tillbyggnaden sett från väster. Till vänster i bild dörr till offentlig toalett, till höger i bild ingång till hall som ej används för tillfället.

Figur 53 Tillbyggnaden sett från nordväst.

Figur 54 Tillbyggnaden sett från norr.

Figur 55 Tillbyggnadens betongfasad, sett från söder.

Figur 56 Närbild till höger.

Figur 57 Tillbyggnaden sett från norr, nordvästra hörnet.

Figur 58 Närbild av betongfasaden åt norr.

Figur 59 Tillbyggnadens plåttak med ventilationsanordning.

Figur 60 Tillbyggnadens anslutning till 1969 års fasad.
Papptak och regnskydd av kopparbleck.

Figur 61 Ytterdörr, placerad på södra fasaden, i sydöstra hörnet.

Figur 62 Trycke på ytterdörren på södra fasaden.

Figur 63 Ytterdörr till hallen, på västra fasaden.

Figur 64 Dörr till offentligt wc, västra fasaden.

Figur 65 Tillgänglighetsanpassad.

Figur 66 Offentlig wc, västra fasaden.

Figur 67 Tillgänglighetsanpassad wc.

Figur 68 Trappa med räcke till ytterdörrar till både 1969 års- och 1979 års byggnad.

Figur 69 Detalj av trappa och avsats.

Figur 70 Ovan dörren till offentlig wc finns ett ljusinsläpp med likadana fönsterklamrar som på 1969 års byggnad. Ovan fönstret en larmanordning, kopplad till toaletten. Västra fasaden.

Figur 71 Detalj fönstermontering på södra fasaden.

Figur 72 Tillbyggnadens tak mot västra fasaden av 1969 års byggnad.

Figur 73 Senare tillkommen ventil av plast i ljus kulör. Norra fasaden.

Figur 74 Utomhusbelysning och kabeldragning. Norra nischen.

1979 års byggnad, interiört

Figur 75 Ingång till 1979 års tillbyggnad sett från öster.

Figur 76 Korridoren har rödbrun klinker på golvet.

Figur 77 Till höger i bild södra fasadens ytterdörr.

Figur 78 Trycke på södra ytterdörren.

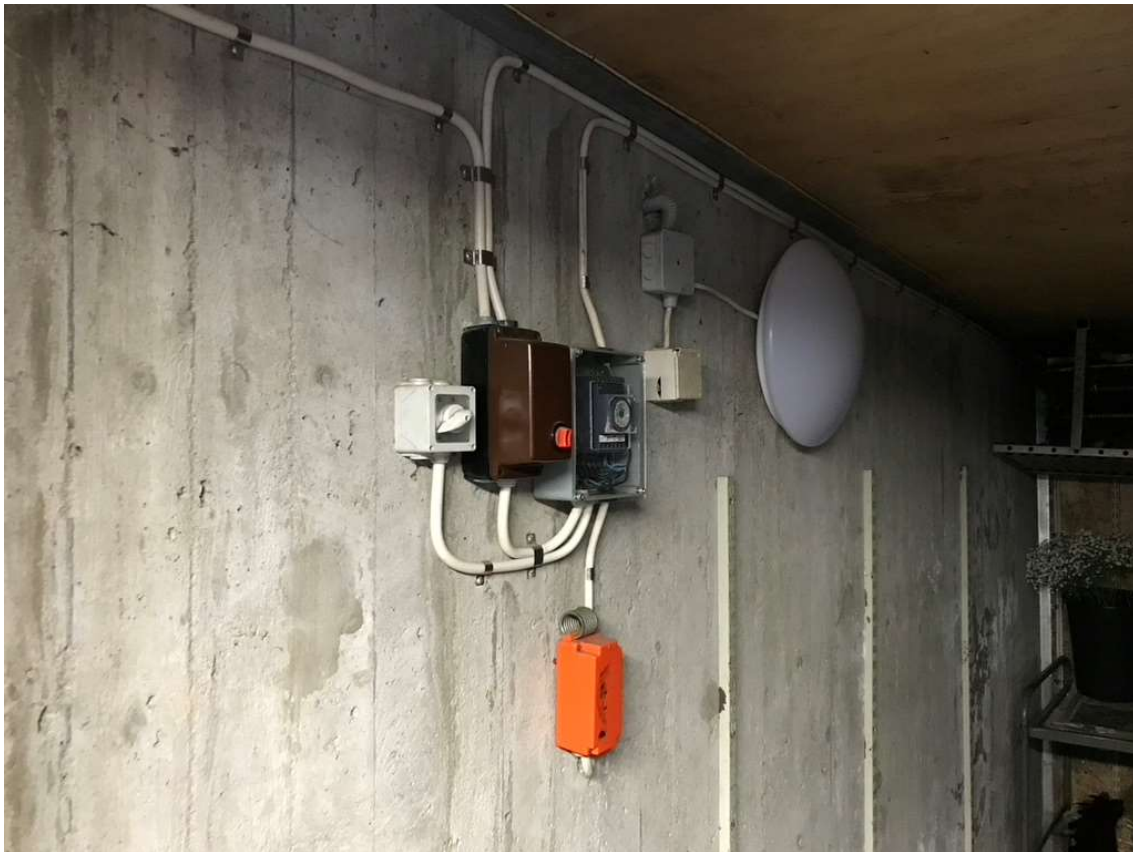
Figur 79 Eldon/larm vid ytterdörren åt söder.

Figur 80 Dörr till kylrum. Norra sidan av korridoren.

Figur 81 Kylrum, norra sidan av korridoren.

Figur 82 Eldon och belysning i kylrum, på västra väggen.

Figur 83 Korridoren sett från hallen i väster.

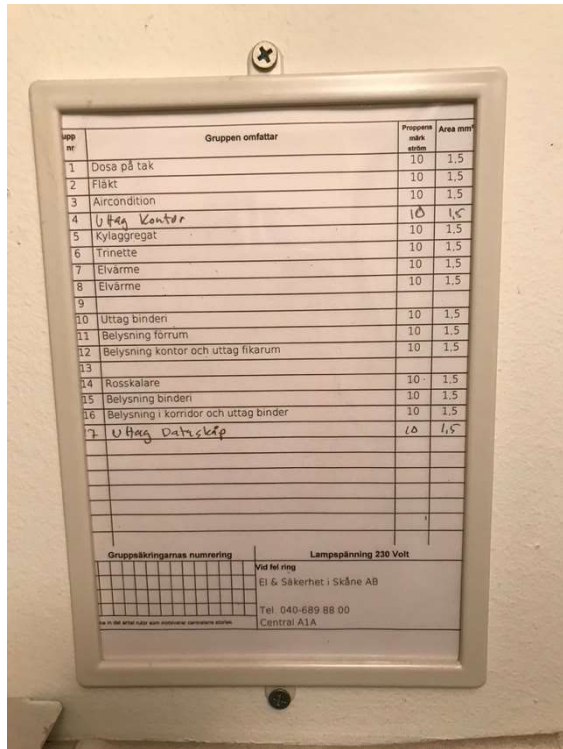
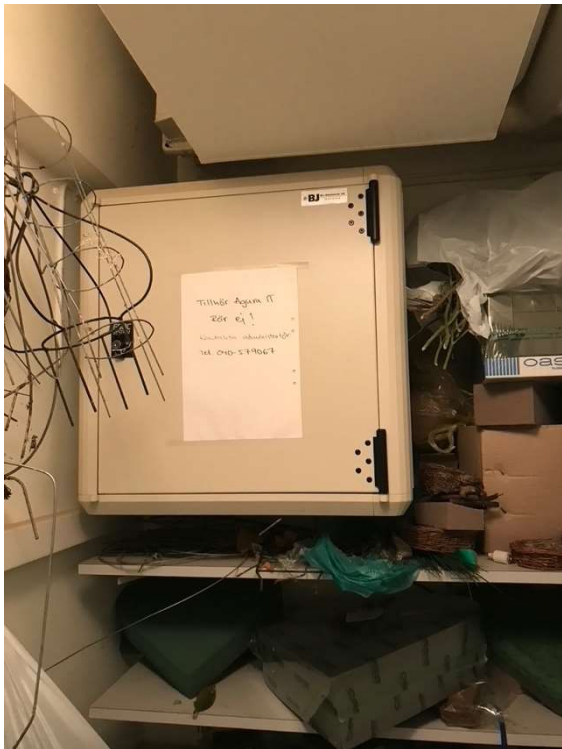
Figur 84 Korridorens tak, träpanel målad i ljus kulör med som belysning.

Figur 85 Korridoren sett från öster. Träpanel både på väggar och i tak. Radiator på södra väggen. Skjutdörr av glas in till bindrum. Rakt fram hall med dörrar in till pentry, kontor samt wc.

Figur 86 Bindrum, norra sidan av korridoren.

Figur 89 samt 90 Båda bilderna ovan är från el-centralen i förrådet i bindrummet.

Figur 91 Vattenledningar som går längs med taket, från 1969 års byggnad in till 1979 års tillbyggnad.

Figur 92 Hall med dörrar in till tre utrymmen, pentry till höger i bild, kontor i mitten och wc till vänster i bild.

Figur 93 Ytterdörr i hallen, åt väster.

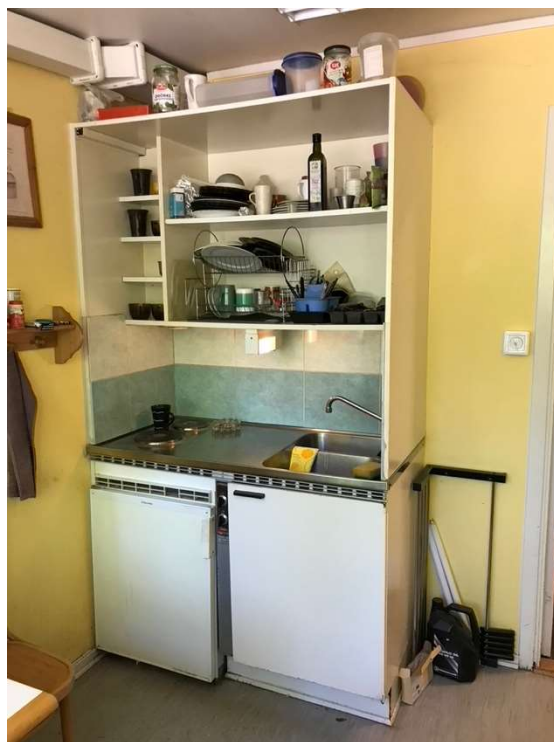
Figur 94 Pentry, åt norr.

Figur 95 Fönster i pentryt, med vy ut mot parkeringen.

Figur 96 Linoleumgolv i lunchrum/pentry.

Figur 97 Trinettkök.

Figur 98 Kontor, åt norr.

Figur 99 Litet förrådsutrymme på kontorets västra vägg. Figur 100 Förrådsutrymmet.
Ventil i nordvästra övre hörnet.

Figur 101 Wc, västra sidan av hallen.

Figur 102 Vattenledningar, från hallen.

Figur 103 Ventilationstrumma, från hallen vidare till kontoret. Från kontoret till offentligt wc på västra fasaden.

Bilaga 2. Historiska fotografier

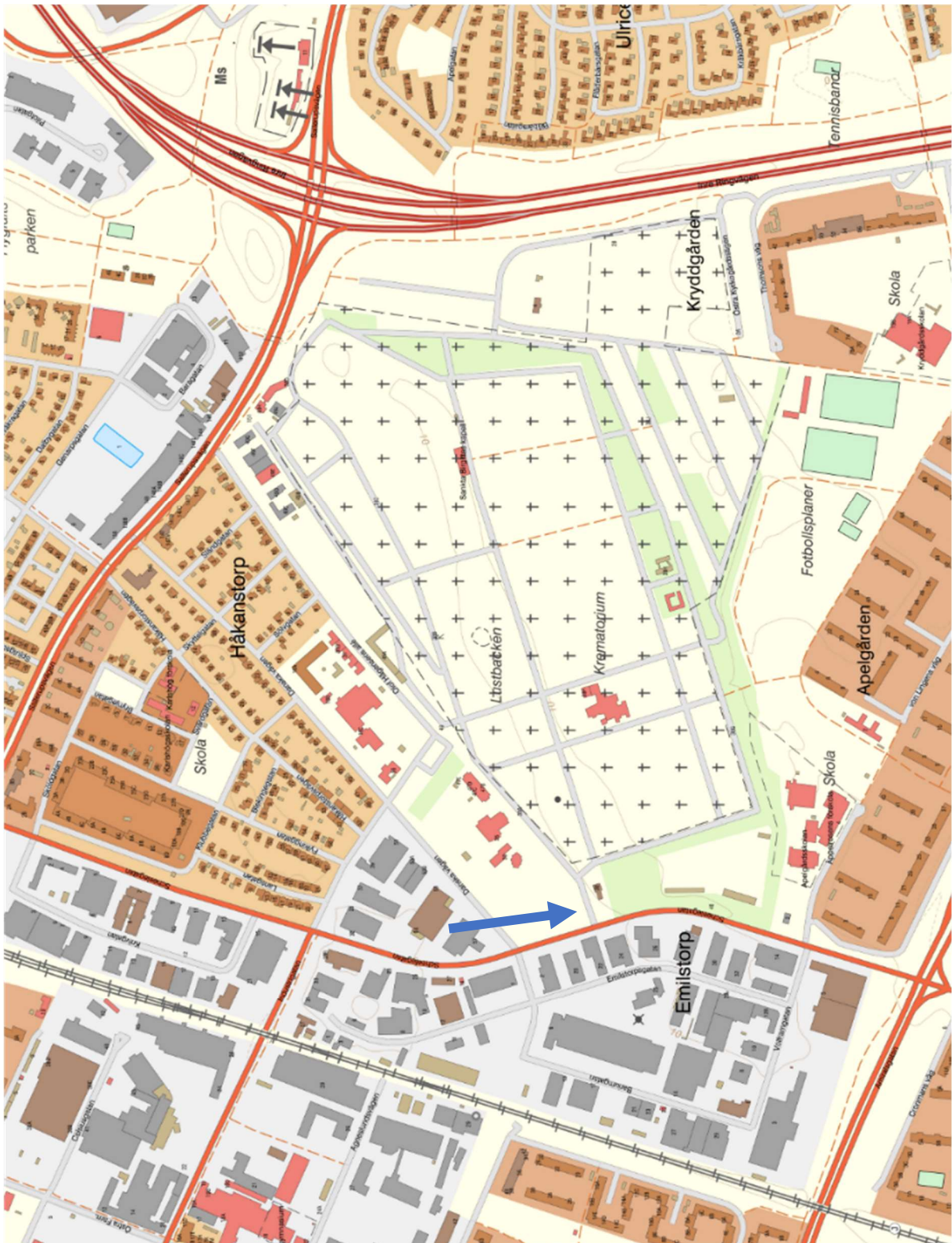

Figur 1 samt 2 Övre bilden foto taget 1969, sett från nordost. Nedan foto taget 1969, sett från sydväst. Källa: Digitalt museum.

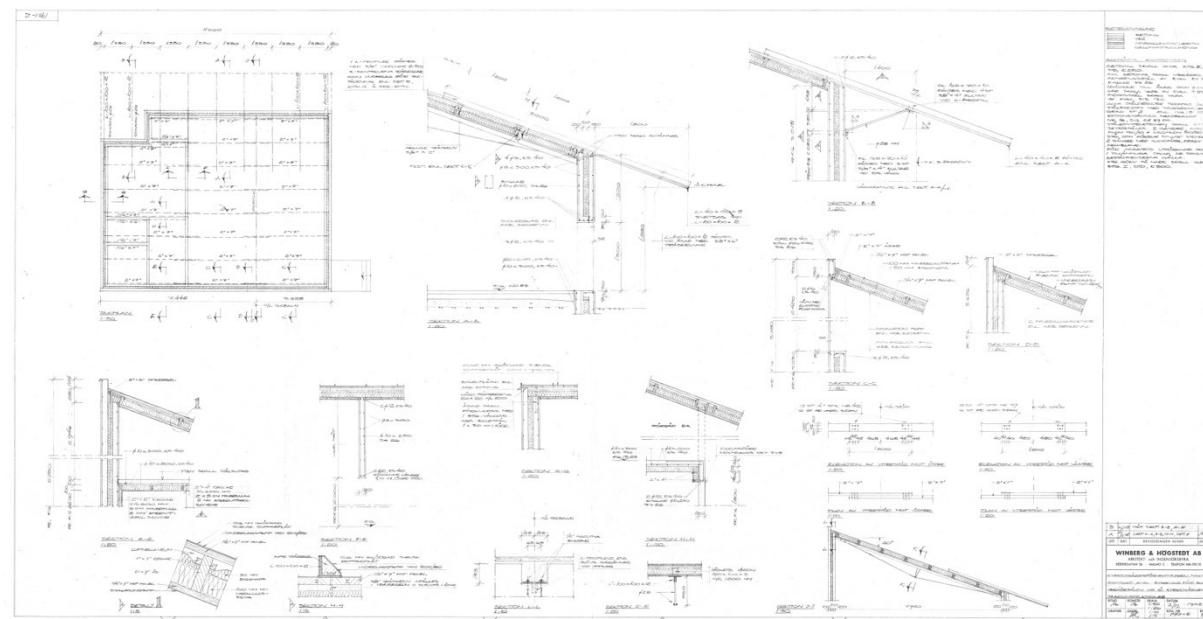
Figur 3 Blomsterkiosken sett från sydost, innan tillbyggnaden uppfördes 1979. Källa: Malmö pastorats arkiv.

Bilaga 3. Karta

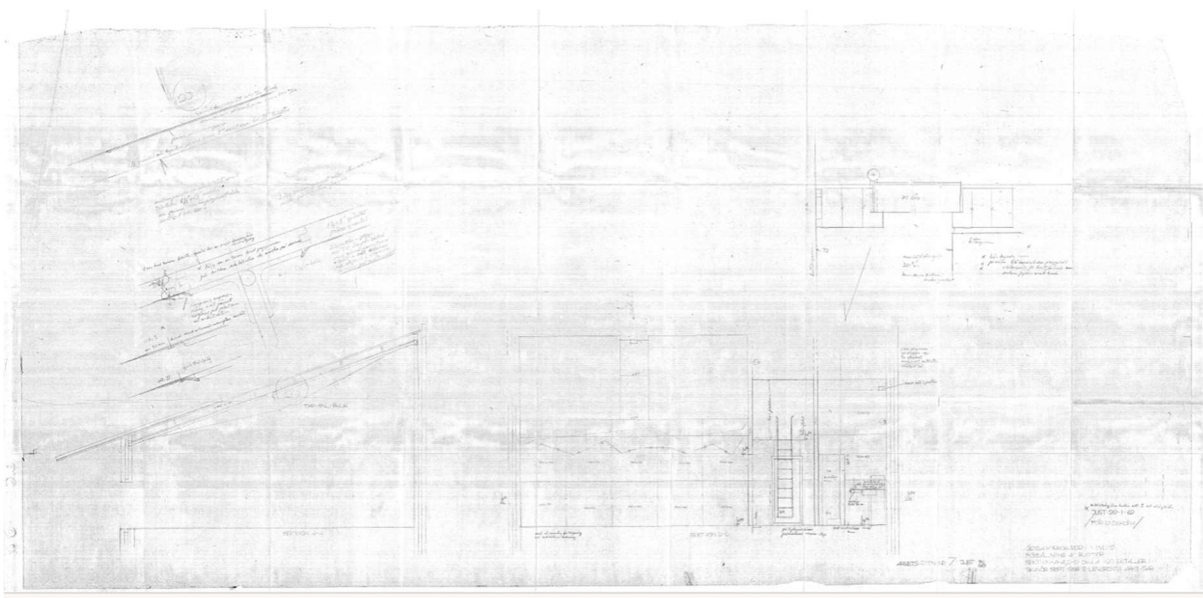

Figur 1 Karta över Östra kyrkogården med omgivande bostads- och industriområden. Blomsterkiosken utmärkt med blå pil. Källa: min karta, lantmäteriet.se.

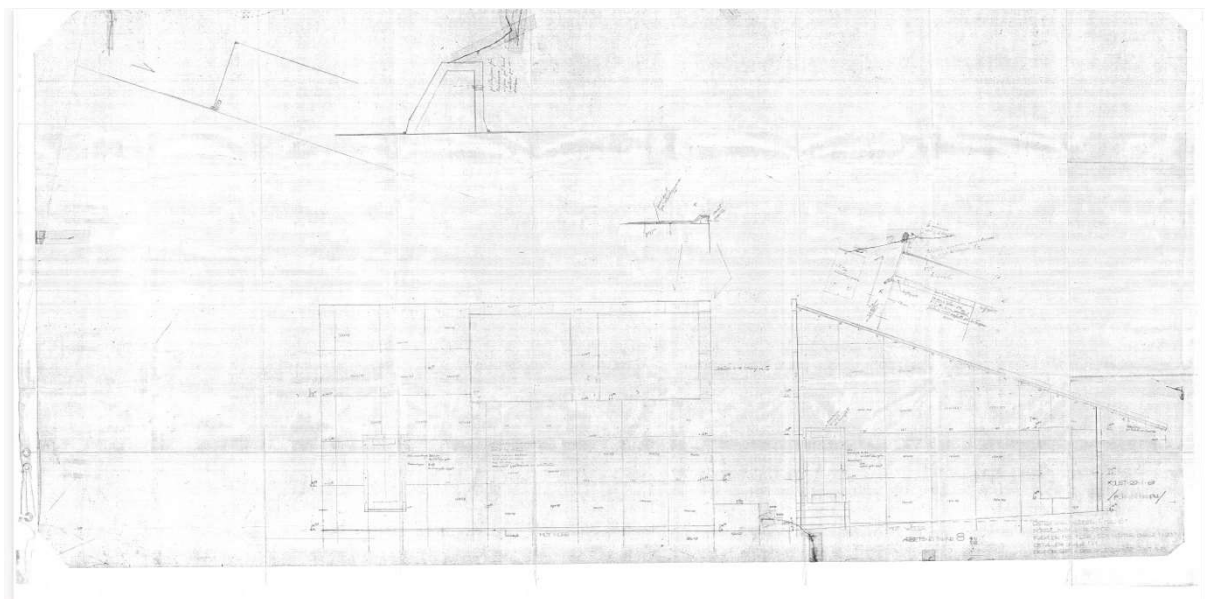
Bilaga 4. Äldre ritningsmaterial

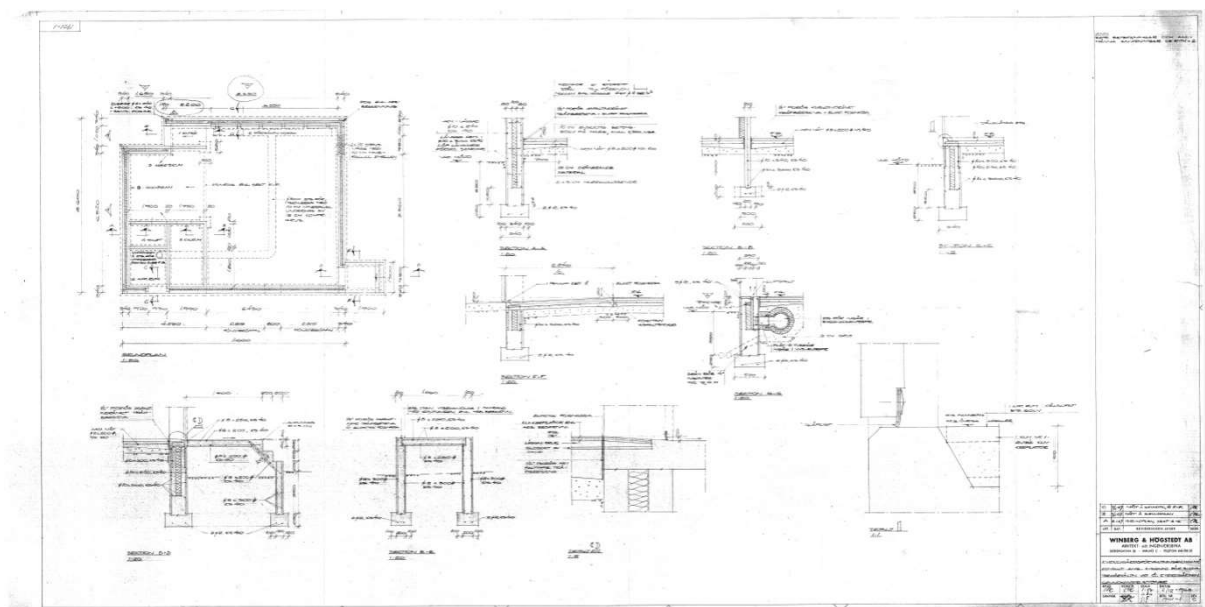
Figur 1 Takkonstruktioner, 1969 års byggnad. Källa: Malmö pastorats arkiv.

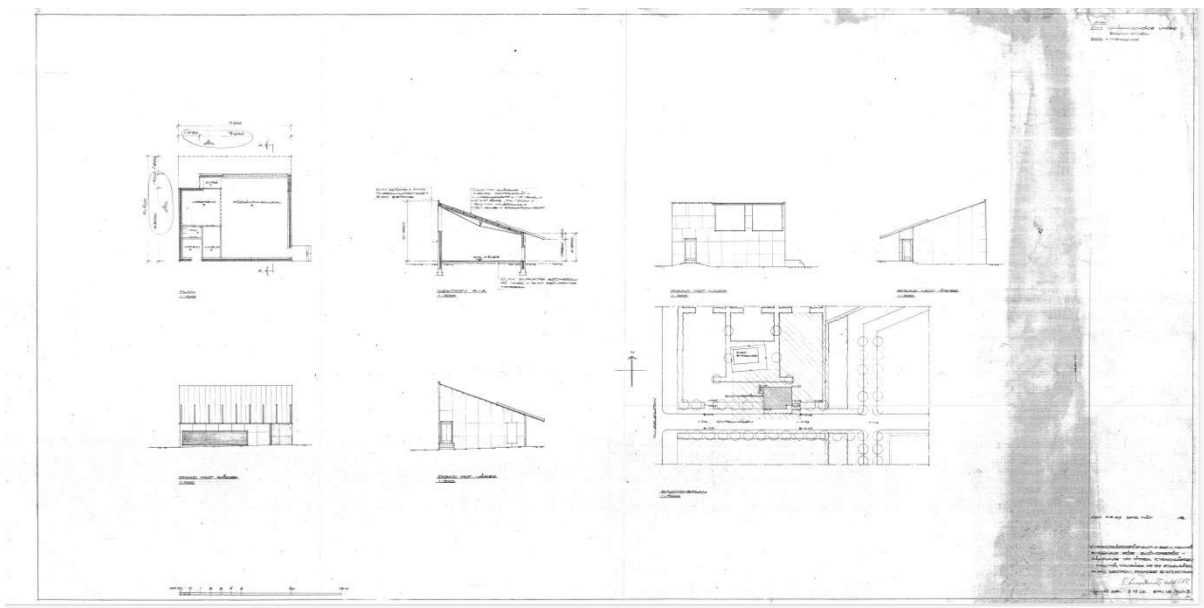
Figur 2 Sektion A-A, D-D, 1969 års byggnad. Ritning utförd av Sigurd Lewerentz. Källa: Malmö pastorats arkiv.

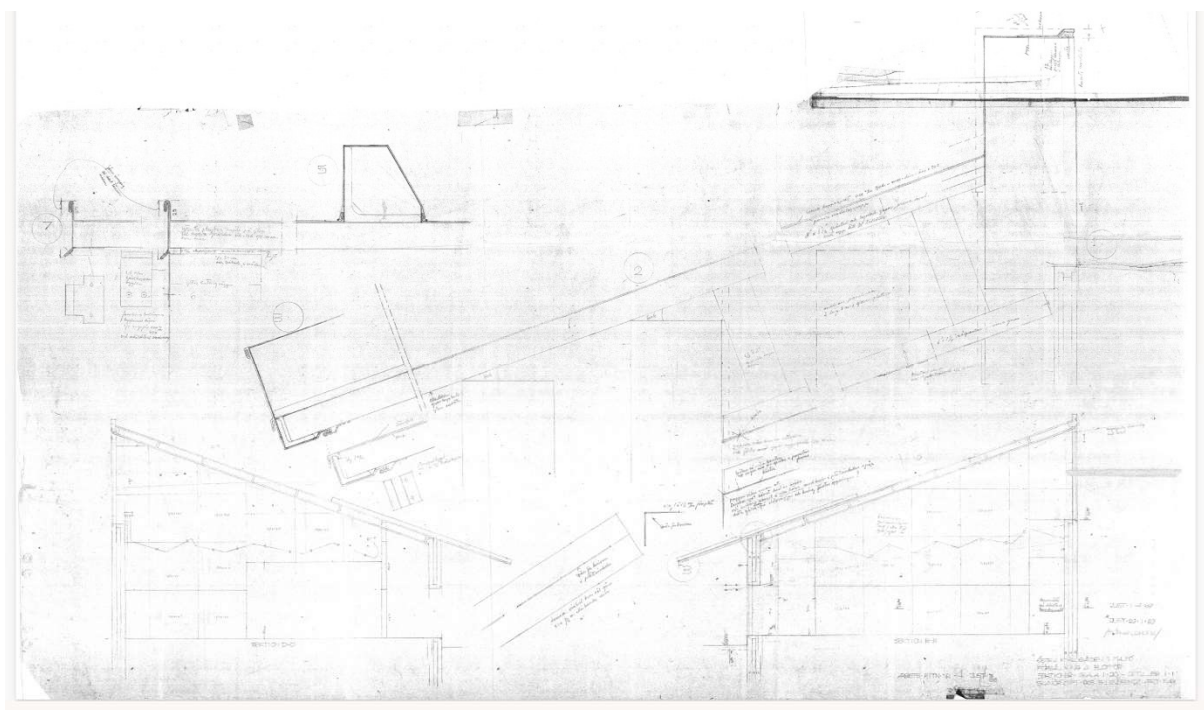
Figur 3 Fasader mot norr och väster, detaljer. 1969 års byggnad. Ritning utförd av Sigurd Lewerentz. Källa: Malmö pastorats arkiv.

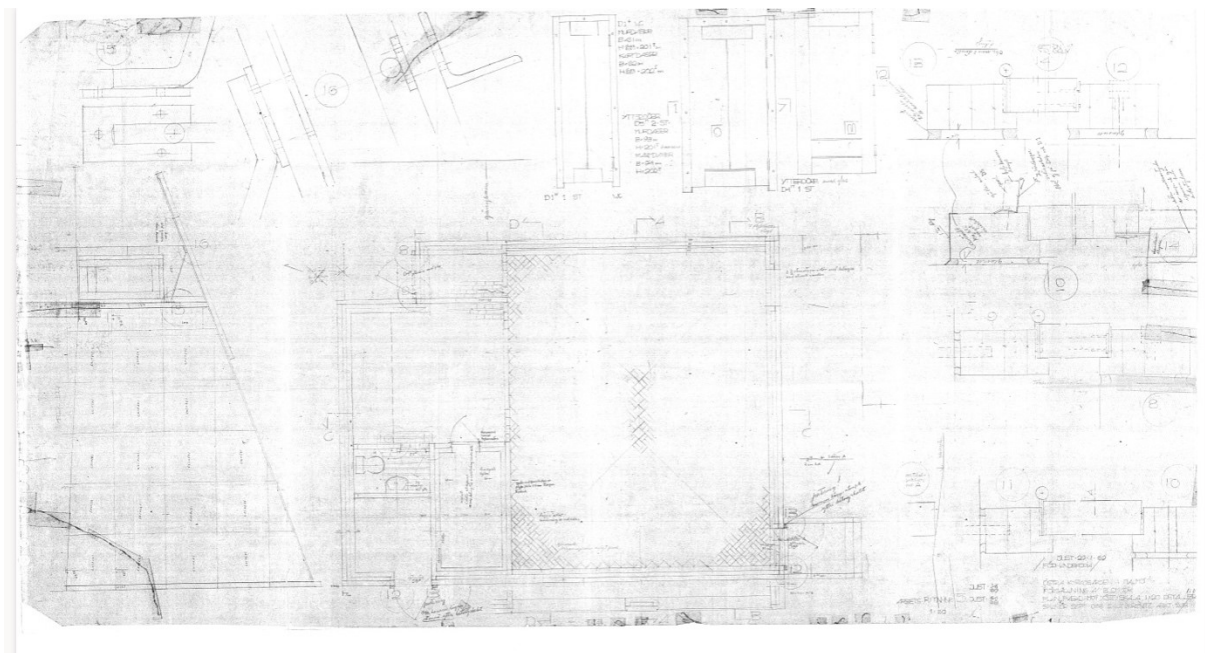
Figur 4 Grundkonstruktioner, 1969 års byggnad. Källa: Malmö pastorats arkiv.

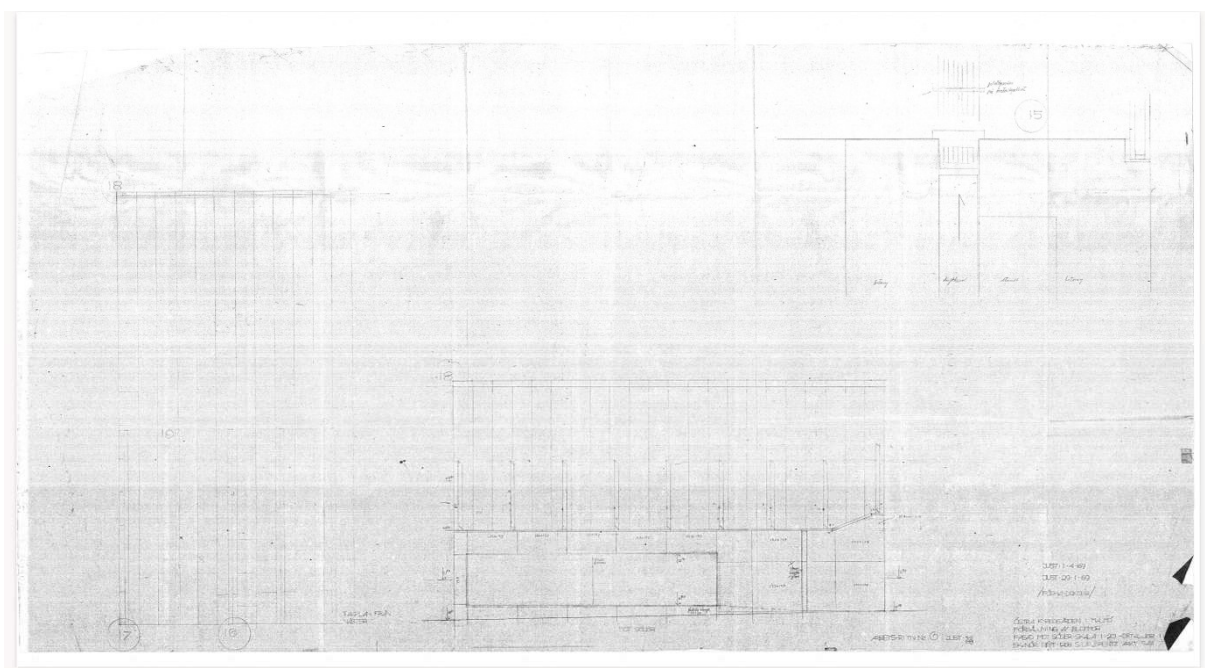
Figur 5 Plan, sektion, fasader och situationsplan. 1969 års byggnad. Ritning utförd av Sigurd Lewerentz. Källa: Malmö pastorats arkiv.

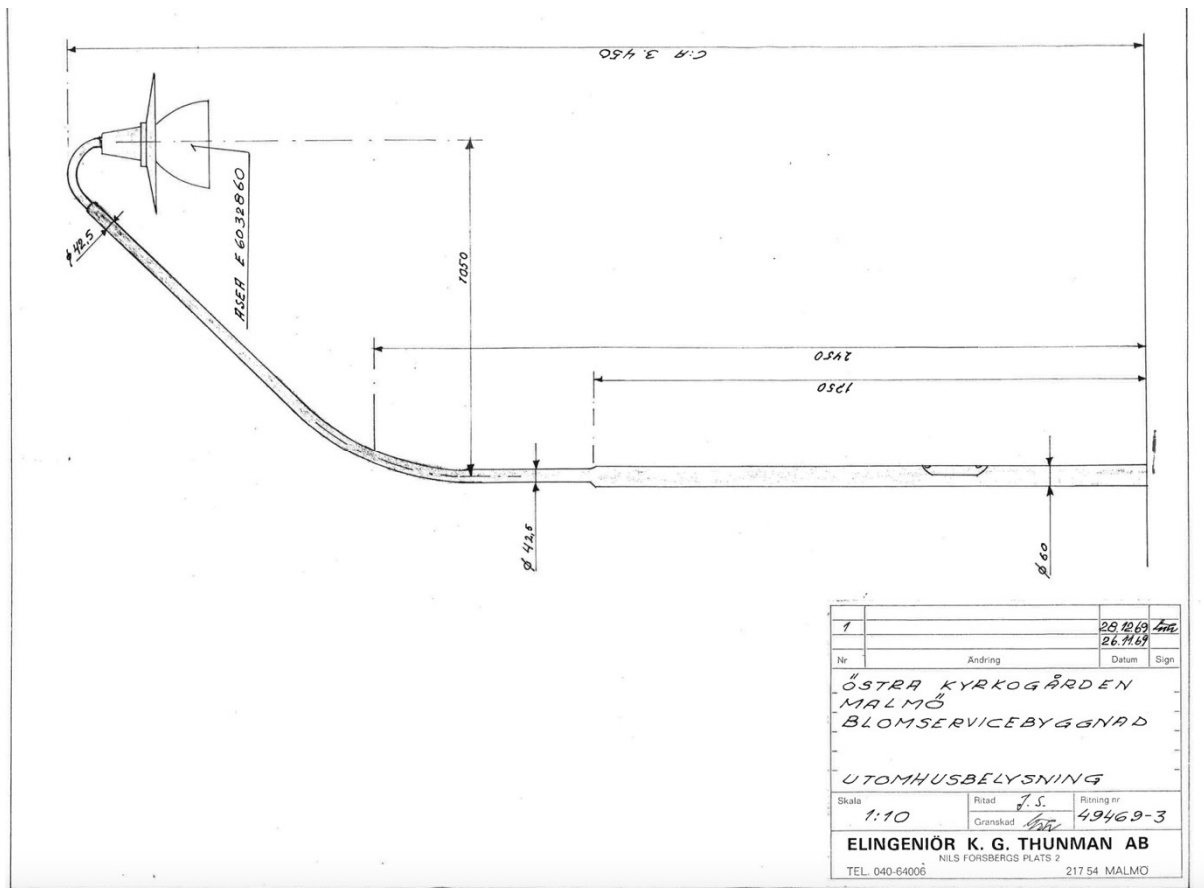
Figur 6 Sektioner, detaljer. 1969 års byggnad. Ritning utförd av Sigurd Lewerentz. Källa: Malmö pastorats arkiv.

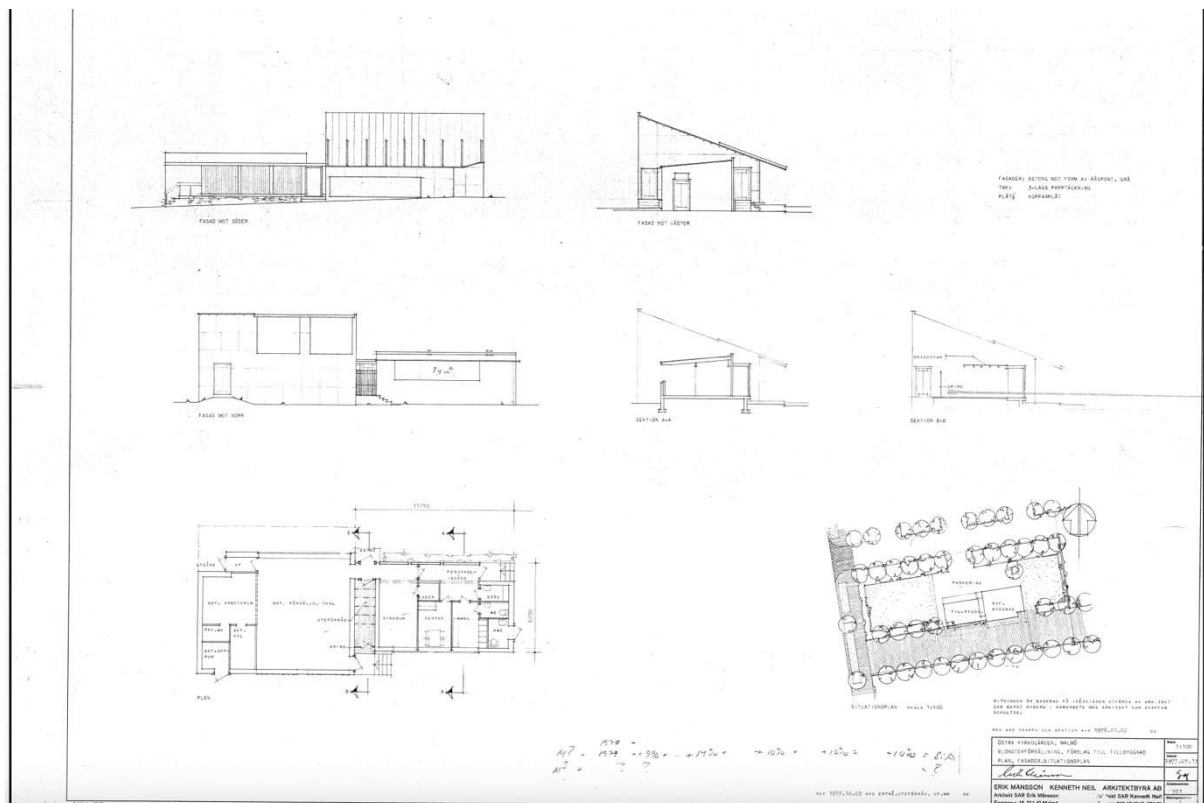
Figur 7 Plan och fasad mot öster, 1969 års byggnad. Ritning utförd av Sigurd Lewerentz. Källa: Malmö pastorats arkiv.

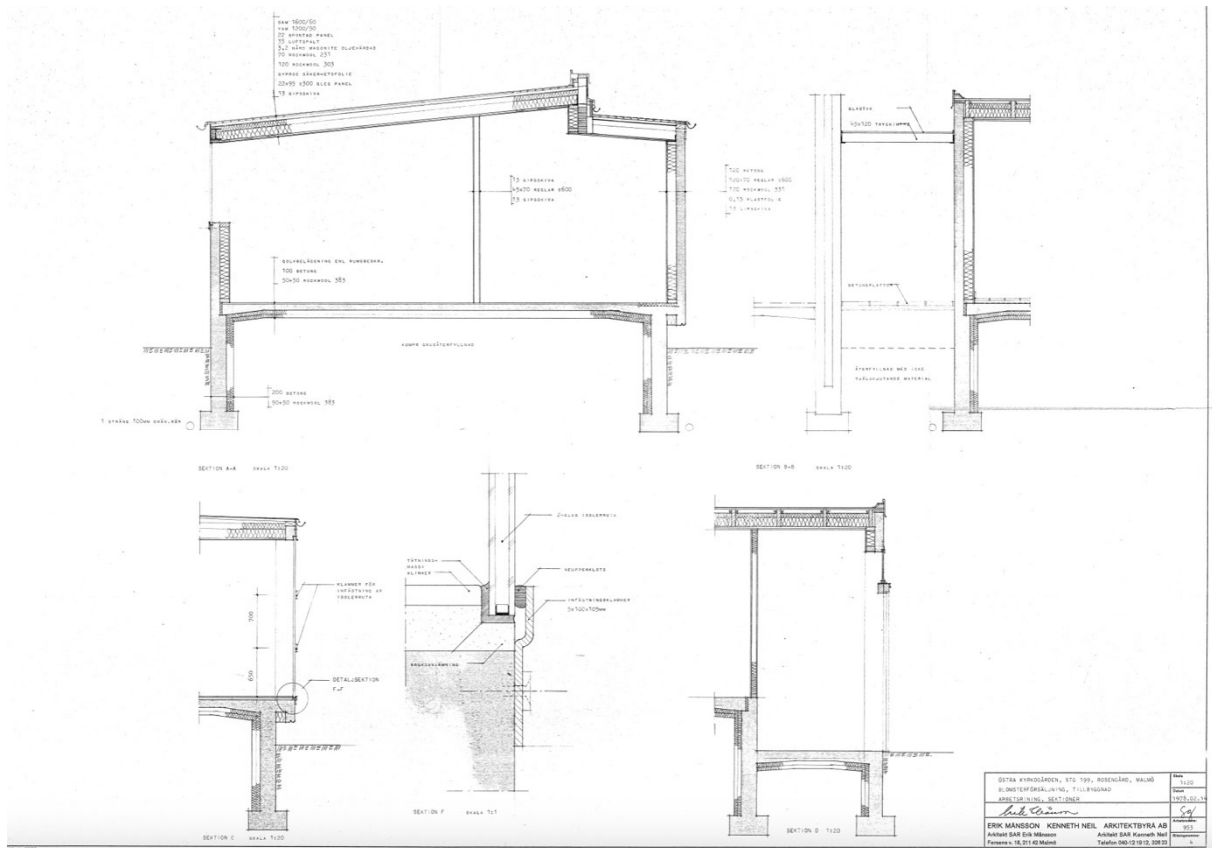
Figur 8 Fasad mot söder, 1969 års byggnad. Ritning utförd av Sigurd Lewerentz. Källa: Malmö pastorats arkiv.

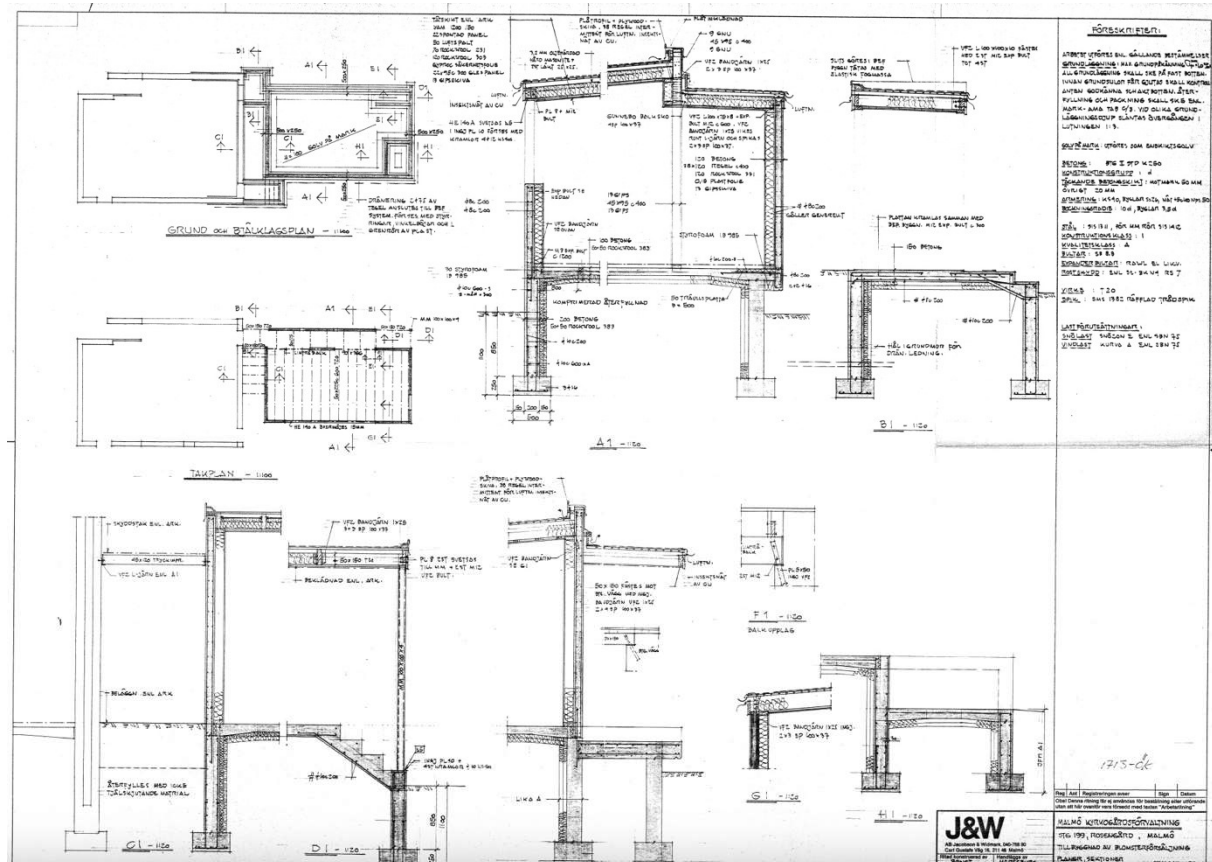
Figur 9 Utomhusbelysning vid entrén, 1969 års byggnad. Källa: Malmö pastorats arkiv.

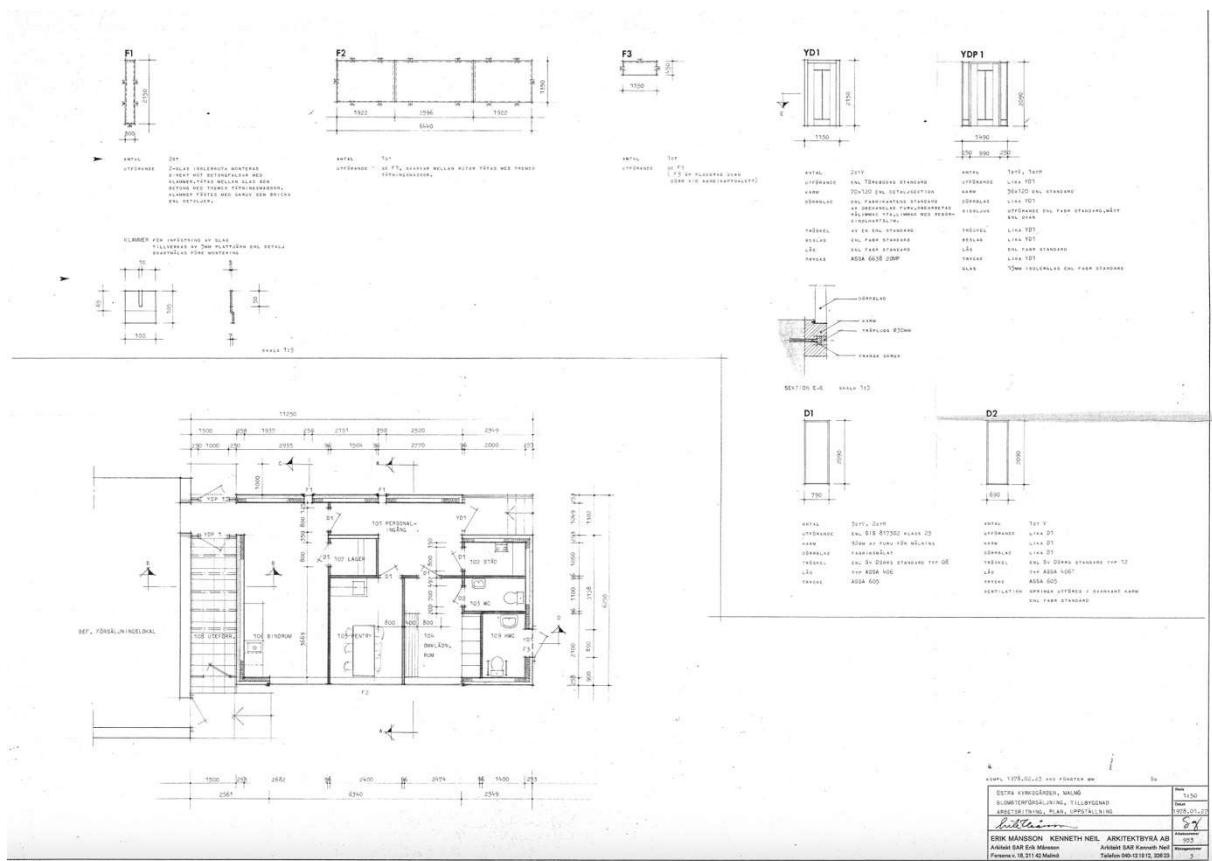
Figur 10 Förslag till byggnad 1978. Plan, fasader och situationsplan. Ritning utförd av Erik Månsson & Kenneth Neil Arkitektkontor AB. Källa: Malmö pastorats arkiv.

Figur 11 Tillbyggnad 1978. Arbetsritning sektioner. Ritning utförd av Erik Månsson & Kenneth Neil Arkitektbyrå AB. Källa: Malmö pastorats arkiv.

Figur 12 Tillbyggnad 1978. Planer, sektioner. Källa: Malmö pastorats arkiv.

Figur 13 Tillbyggnad 1978. Arbetsritning plan, uppställning. Ritning utförd av Erik Månsson & Kenneth Neil Arkitektkontor AB. Källa: Malmö pastorats arkiv.

Bilaga 5. Checklista för löpande underhåll - blomsterkiosken

Byggnadsdel / objekt	Kontrollera	Kommentar	Intervall	Besiktningsdatum
Exteriör				
Yttertak	Kontroll efter läckor inifrån byggnaden. Utvändig kontroll av plåt som buktar eller sitter löst.	Särskilt noggrant bör takanslutningar mot mur vinkelrännor samt anslutning till takavvattning kontrolleras.	Regelbundet flera gånger per år. Lämpligen vid kraftig nederbörd och efter stormar.	
Vattenavlednings-system, hängrännor fotrännor/ stuprör	Kontroll efter läckor och funktion.	Rensas från löv mm regelbundet.	Lämpligen månadsvis och framför allt under hösten.	
Dagvattenbrunnar, dränering	Vattenavrinning och ev stopp. Vattenavrinning från marken intill kyrkan.	Brunnar spolas.	Spolas vart femte år.	
Markförhållanden	Uppkomst av större vattensamlingar.	Om vattnet kring byggnaden inte rinner undan på ett normalt sätt bör dräneringen kontrolleras. Allmänt skall markytan luta nedåt från byggnaden.	Årligen.	

Bilaga 5. Checklista för löpande underhåll - blomsterkiosken

Fasader betong	Sprickbildning, fukt, saltutfällning, missfärgning, rostsprängning.	Eventuella sprickor som kan vara relaterade till rostsprängning bör följas upp med snar åtgärd.	Årligen.	
Portar och dörrar	Ytskikt, beslag, tätning karm och mur samt funktionstest.	Kontrolleras även invändigt.	Årligen.	
Metalldetaljer	Rostskyddsmålning/täckmålning.	Blymönja som ligger utan täckfärg bör målas över skyndsamt.	10 år /i samband med yttre fasadåtgärder.	
Fönster	Tätning mellan karm och murverk/betongstomme, söndriga fönsterglas, kondens, kitt/fog och färgskikt.	PCB kan finnas i mjukfogar.	Kontroll årligen Målning, kittning vid behov/ var 10 år.	
Fönsterbleck och avtäckningar	Täthet, även mot anslutande murverk. Sprickbildningar, missfärgning nedanför.	Brukstätning infästning kan behövas.	Årligen.	

Bilaga 5. Checklista för löpande underhåll - blomsterkiosken

Interiör				
Väggar	Missfärgning, putsnedfall, saltvittring och organisk påväxt.	Om putsnedfall och/eller saltvittring förekommer skall sakkunnig tillkallas.	Årligen.	
Golv, betong och klinker	Kontrollera efter fuktfläckar/missfärgningar.	Eventuellt komplettering med fog där sten ligger löst. Fog utförs likt befintligt i färg/material och utförande.	Årligen/regelbundet vid fuktiga årstider/vinter.	
Innertak	Läckage från yttertak. Kontrollera efter fuktfläckar/missfärgningar. Var varsam med aluminiumtäckning, kontrollera infästning.		Årligen och i samband med kontroll yttertak.	
Klimat /temperatur luftfuktighet	Kontrolleras i olika delar av byggnaden.	Se avsnitt om vårdkrav för betong i vård- och underhållsplan.	Årligen under olika årstider och temperatur/luftfuktighetssvängningar.	
Värmeanläggning	Inställningar kontrolleras.	Temperaturinställning bör kontrolleras tillsammans med RH.	Årligen under olika årstider och temperatur/luftfuktighetssvängningar.	

Bilaga 5. Checklista för löpande underhåll - blomsterkiosken

Elektriska installationer	Iakttag särskild försiktighet med ursprunglig belysningsinstallation i 1969-års byggnad.	Kontrollera att elsäkerhet efterlevs. Risker kan vara trasiga elapparater, överhettade grenkontakter, lösa sladdar, förvaring framför elradiatorer mm.	El-revision skall göras vart tredje år. Löpande tillsyn dagligen i alla utrymmen med elinstallationer.	
Inbrottssäkerhet Brandsäkerhet		Kontrollera att brandfarligt material inte förvaras olämpligt. Kontrollera lås.	Regelbundet veckovis	
Åskledaranläggning			Var tredje år.	
Tillgänglighet	Räcken, trappor, entrédörrar mm.	Kontrollera att räcken sitter fast, skador på trappsteg, belysning i trappor, stegar ska sitta fast.	Löpande i samband med skyddsron.	

Åtgärdsbehov- Blomsterkiosken, 1969 års byggnad		
Byggnadsdel	Åtgärdsbehov	Prio
Stomme		
Grundläggning Inga synliga skador. Dräneringens funktion okänd.		-
Fasad av gjuten betong Viss påväxt och fukt nedtill. Bör undersökas och hållas under uppsikt.		1
Rinningar på södra fasaden, under skärmtaket. Bör undersökas för att förstå orsak. Är det äldre rinningar eller är det pågående läckage?		2
Skrapmärken, troligen från transporter som parkerat alltför nära fasaden.		3

Åtgärdsbehov- Blomsterkiosken, 1969 års byggnad		
Byggnadsdel	Åtgärdsbehov	Prio
Spricka i sydöstra hörnet av byggnaden, nära entrén. Betongens yta har varit ojämn från början, avsiktligt. Att tillverka betongfasaden med återbrukade formar har gett en skrovlig och ojämn yta, vilket idag skulle kunna utgöra risk för sprickbildning och andra typer av skador som försvagar konstruktionen. Dessa skador bör undersökas närmare och hållas under uppsikt.		1
Tak		
Takets högfalser är ej nedknackade som i originaltak.		3
Dålig vattenavledning vid hörn mellan tillbyggnad och gamla delen.		1

Åtgärdsbehov- Blomsterkiosken, 1969 års byggnad		
Byggnadsdel	Åtgärdsbehov	Prio
Dörrar		
Dörrar allmänt Torra och uppspruckna färgskikt och trä. Rötskador i fotträ och karm mot mark. Plåtbleck avviker i färg från dörrarna. Infästningar i karm som tidigare skyddats av träplugg lossnar. Den torra träytan har kraftiga sprickor där fukt kan tränga in.		2

Åtgärdsbehov- Blomsterkiosken, 1969 års byggnad		
Byggnadsdel	Åtgärdsbehov	Prio
		
Huvudentré Plåtbleck vid huvudentré till butiken avviker i färg.		3

Åtgärdsbehov- Blomsterkiosken, 1969 års byggnad		
Byggnadsdel	Åtgärdsbehov	Prio
Norra dörren Avvikande färg på dörrkarm. Trycke avviker i stil med byggnaden.		3
Västra dörren till butiken i gott skick. Dock kompletterat med plåtbleck i avvikande färg. Sättningar finns i markplan utanför dörrnischen till uteförrådet. Mossa tyder på fukt. Ett räcke mot norr är sönder.		2
Fönster		
Allmänna skador fönster Rostande skruvar, flagnande ytskikt på fästklammer.		2

Åtgärdsbehov- Blomsterkiosken, 1969 års byggnad		
Byggnadsdel	Åtgärdsbehov	Prio
Olika färg finns på mjukfogen mellan glas och betong. Ursprunglig färg bör tas fram.		3
Allmänt Uppsprucken betong intill fönster.		2
Kletigt utförda mjukfogar.		3
Krossad ruta.		1
Tekniska installationer		
EL		2

Åtgärdsbehov- Blomsterkiosken, 1969 års byggnad		
Byggnadsdel	Åtgärdsbehov	Prio
Gulnad plast i utedosor. Eldragning genom betongfasaden har skadat fasaden och har ej lagats i.		
Ventilationsöppningar har olika utseende.		3
Interiör		
Innervägg På västra väggen där tillbyggnaden tar vid finns hål efter infästning med plugg.		3

Åtgärdsbehov- Blomsterkiosken, 1969 års byggnad		
Byggnadsdel	Åtgärdsbehov	Prio
		
Belysning- elinstallation formgiven av Sigurd Lewerentz Lös lampsockel på västra väggen i butikslokalen. Bör fästas snarast.		1

Åtgärdsbehov - Blomsterkiosken, 1979 års tillbyggnad		
Byggnadsdel	Åtgärdsbehov	Prio
Stomme		
Grundläggning Inga synliga skador. Dräneringens funktion okänd.		-
Fasad av gjuten betong Tillbyggnadsdelen mot väster - armering och plastdetaljer samt trä ligger synligt i fasaden där denna har spruckit upp.		2
Spricka i sydvästra hörnet intill personalentrén.		2
Fasad – personalentrén Rördragning som sitter kvar i fasaden har inte putslagats eller satts igen.		3

Åtgärdsbehov - Blomsterkiosken, 1979 års tillbyggnad		
Byggnadsdel	Åtgärdsbehov	Prio
Skruvhål synligt i norra fasaden. Ej ifyllt med bruk.		3
Tak		
Takets högfalsar är ej nedknackade som på originaltaket.		3
Vindskiva av plåt Plåten har ett grovt och standardiserat utförande som inte följer byggnadens taklinje.		3
Vattenavledning i brunmålad plåt. Plåten har åldrats olika i stuprör och hängrännor. Plåten är brunfärgad till skillnad från plåten på 1969 års byggnad som är grönmålad.		3

Åtgärdsbehov - Blomsterkiosken, 1979 års tillbyggnad		
Byggnadsdel	Åtgärdsbehov	Prio
		
Dålig vattenavledning vid hörn mellan tillbyggnad och gamla delen. Bör åtgärdas snarast.		1
Dörrar		
Dörrar allmänt Torra och uppspruckna färgskikt och trä. Rötskador i fotträ och karm mot mark. Plåtbleck avviker i färg från dörrarna.		2

Åtgärdsbehov - Blomsterkiosken, 1979 års tillbyggnad		
Byggnadsdel	Åtgärdsbehov	Prio
		
Västra dörren till butiken gamla delen i gott skick. Dock kompletterat med plåtbleck i avvikande färg. Sättningar finns i markplan utanför dörrnischen till uteförrådet. Mossa tyder på fukt. Ett räcke mot norr är sönder.		2
Västra dörren till personalentré Låsskylt sönder. Ett plåtbleck är monterat utanpå dörr och karm. Blecket är inte infärgat.		2
Västra dörren – offentlig toalett Överljusfönster sprucket. Rostiga skruvar på fästklammer. Dropplåt bockad, eventuellt har försök gjorts att stjäla kopparplåten. Plåten bör säkras. Larmdon är rostigt.		2

Åtgärdsbehov - Blomsterkiosken, 1979 års tillbyggnad		
Byggnadsdel	Åtgärdsbehov	Prio
Ytterdörr flagnande färg och rötskador. Uppspruckna fogar.		
Norra gallergrinden Tråkigt utförd lösning som drar ned fasadens intryck.		3
Fönster		
Allmänna skador fönster Rostande skruvar, flagnande ytskikt på fästklammer.		2
Olika färg finns på mjukfogen mellan glas och betong. Ursprunglig färg bör tas fram.		3

Åtgärdsbehov - Blomsterkiosken, 1979 års tillbyggnad		
Byggnadsdel	Åtgärdsbehov	Prio
Allmänt		
Uppsprucken betong intill fönster.		2
Kletigt utförda mjukfogar.		3
Tekniska installationer		
EL		
Eldragningar i norra nischen ligger oskyddade.		2
Gulnad plast i utedosor. Eldragning genom betongfasaden har skadat fasaden och har ej lagats i.		2

Åtgärdsbehov - Blomsterkiosken, 1979 års tillbyggnad		
Byggnadsdel	Åtgärdsbehov	Prio
Interiör		
Allmänt; normalt slitage (bruksslitage) på golv, väggar och tak. Regelbundet underhåll rekommenderas.	Ingen åtgärd.	3
Konvektor i kylrum på korridorens norra sida. Missfärgning ovan konvektor vilket bör undersökas för att kunna utesluta skada.		1